

ESKİ ANTLAŞMA'NIN MESAJI

I. Cilt

Musa'nın Beş Kitabı

TEVRAT

Carlos Madrigal

Eski Antlaşma'nın Mesajı - I. Musa'nın Beş Kitabı, Tevrat

[Carlos Madrigal](#)

Telif Hakkı/Copyright Carlos Madrigal, 1998

E-Kitap [Hristiyan Kitaplar](#) tarafından yapıldı. Daha fazla ücretsiz kitap indirmek için [sitemize ziyaret edin](#).

[Türkiye'de Kilise Adresleri](#)

ESKİ ANTLAŞMA'NIN MESAJI

I. Cilt

Musa'nın Beş Kitabı

TEVRAT

Carlos Madrigal

Eski Antlaşma'nın MESAJI

-|-

Tevrat

(Musa'nın Beş Kitabı)

Carlos Madrigal

Yeni Yaşam Yayınları

Pavlonya Sokak

Çabam İş Merkezi No: 25/2

Kadıköy – İstanbul

İrtibat bürosu ve satış yeri

Tel: (0216) 414 20 61 – 414 16 15

E-mail: 101555.3011@Compuserve.com

Faks: (216) 348 05 26

ISBN 975-7509-95-7

Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları

Yeni Yaşam Yayınları'na aittir.

Basım: Zafer Matbaası – İstanbul

Tel: (0212) 512 16 88

I. Basım. Eylül 1998

Hazırlanmakta olan bölümler:

İkinci Cilt – TARİH KİTAPLARI

Giriş TARİH KİTAPLARI

6. Ders YEŞU. *Önderin Gizli Önderi*

7. Ders HAKİMLER. *Canın Ne İsterse...*
8. Ders RUT. *Bağlılığın Ödülü*
9. Ders 1. SAMUEL. *Bir Kral İstiyoruz*
10. Ders 2. SAMUEL. *Davut'un Krallığı*
11. Ders 1. KRALLAR. *Kraldan Daha Kralcı*
12. Ders 2. KRALLAR. *Boş Taçlar*
13. Ders 1. TARİHLER. *Kâhinler Krallığı Değerlendirir*
14. Ders 2. TARİHLER. *Bir İbadet ve Krallık Çöküşü*
15. Ders EZRA. *Yapımcı Kâhin*
16. Ders NEHEMYA. *Yapımcı Kâhya*
17. Ders ESTER. *Perde Arkasındaki Tanrı*

Üçüncü Cilt – ZEBUR (Bilgelik Kitapları)

Dördüncü Cilt – UZUN PEYGAMBERLİK KİTAPLARI

Beşinci Cilt – KISA PEYGAMBERLİK KİTAPLARI

İçindekiler

Önsöz 4

Giriş 1 - ESKİ ANTLAŞMA - Kitaptan da Öte... 7

Giriş 2 - TEVRAT - Musa'nın Beş Kitabı 10

1. Ders - YARATILIŞ (Tekvin) - Başlangıçlar 12

2. Ders - ÇIKIŞ - Büyük Göç 32

3. Ders - LEVİLİLER - Kâhinlerin El Kitabı 51

4. Ders - SAYILAR (Çölde Sayım) - Feci Bir Yolculuk 70

5. Ders - İKİNCİ YASA (Tesniye) - Yasa'nın Yüreğe Yazılması 91

Önsöz

Dünyada Kutsal Kitap'ın ilk yarısını oluşturan ESKİ ANTLAŞMA'yı derinlemesine inceleyen önemli eserler olduğu halde, ne yazık ki dilimizde bu konuda henüz büyük bir boşluk vardır. Bu çalışma kitabı, konuyu bütün yönleri ve derinliğiyle ele almak niyetinde değildir. Amacı, okuyucuya kolay anlaşılabilir ve yaşamına pratik dersler kazandıran bir ilk yorum sağlamaktır.

Bu doğrultuda derslerde çizimlere, şemalara, simgelere ve benzerlerine önem verildi. İçinde çok geniş bilgiler yok diyemeyiz. Ama ilk hedef her konuyu tüketmekten öte, okurun ESKİ ANTLAŞMA'nın her bölümünün ana hatları ve konularını öğrenmesini, hatırlamasını ve böylece Kutsal Ruh'un da bunu kendi yaşamına uyarlamasına izin vermesini sağlamaktır.

ESKİ ANTLAŞMA'yı anlamak her zaman kolay değildir. Tıpkı Etiyopyalı'nın, Filipus'un yardımına gerek duyması gibi (Elç.8:26-39), bizler de temel bir bilgi edinmeye gereksinim duyarız. Ama derslerle birlikte önerilen Kutsal Kitap bölümlerini okumazsak, derslerin kalıcı bir yararı olmayacaktır.

ESKİ ANTLAŞMA'nın günümüz için de bir MESAJI var. Bu mesajı nasıl öğreneceğiz? Burada Kutsal Kitap'ın YORUM İLKELERİ hakkında çok temel bir iki ilke saptamamız gerekir. Bunu sorular ve cevaplar halinde kısaca özetleyelim:

Kutsal Kitap'ın hangi bölümleri doğrudur? Bütün Kutsal Kitap'ı, Tanrı'nın gerçek ve şaşmaz sözü olarak tanımak gerekir. Nitekim kendi içindeki tanıklık; "*Kutsal Yazıların tümü Tanrı esinidir*" (2Ti.3:16) ve "*Sözün doğrudur*" diyor (Yu.17:17).

Ders çalışmak için hangi çeviriyi kullanmalıyız? İncil'den ders çalıştığımız ya da sabah dualarımızda Kutsal Kitap'tan bölümler okuduğumuz zaman mevcut çevirileri karşılaştırmak çok yararlıdır. Böylece asıl metnin yazdıklarına son derece yakın bir anlam çıkartabiliriz. Unutmamalıyız ki, yalnız özgün Grekçe ve İbranice metinler Tanrı esinidir.

Kutsal Kitap'ı harfiyen yorumlamalı mıyız? Bir bölümü doğru anlamak için, yazarın ve ilk Hıristiyanların verdikleri anlamı çözmeye çalışmalıyız. Bunun için sözcüklerin veya cümlelerin düz anlamının yanı sıra, metnin edebi şekline ve tarihsel ortamıyla ilgili bilgilere de başvurmak gerekir. Çünkü birçok yerde deyimler, benzetmeler vb. kullanılmaktadır.

Doğru yorumu yaptığımızı nereden bileceğiz? Yorumundan emin olmadığınız ayetlerle karşı karşıya kaldığınızda konuyla ilgili daha net ayetleri inceleyiniz. Kutsal Kitap'ı en iyi yorumlayanın, kendisi olduğunu unutmayalım. Hiçbir ayeti bağlamından bağımsız bir şekilde yorumlamamak gerekir. Her konunun, Kutsal Kitap'ın bütünlüğünde incelenmesi şarttır.

Tanrı'yla ilgili insan biçimi benzetmelerini nasıl anlayacağız? Tanrı'nın insanlara onların anlayacağı düzeyde Kendini açıkladığını biliriz. İnsanın her şeyi karşılaştırarak öğrendiğini de... Tanrı'nın bu benzetmeleri ruhsal anlamda kullandığını anlamak hiç de güç değildir.

Bizi ruhça geliştiren dersleri nasıl bulacağız? Yukarıda sıraladığımız temel yorum ilkelerine bağlı kalarak ve ESKİ ANTLAŞMA'da sözü geçen birçok olayın YENİ ANTLAŞMA 'da netlik kazandığını bilerek bu bağlantıları tespit etmeye çalışmalıyız.

Her derste ESKİ ANTLAŞMA'nın tam bir kitapçığını çalışacağımız için, konuları ayet ayet çalışmak, hatta kimi kitap bölümlerini incelemek bile mümkün olmayacaktır. Her kitapçık için, derste kısa ve genel bilgiler içeren bir açıklama, içeriğini özetleyen bir şema ve son olarak sorular olacaktır.

Dolayısıyla bu çalışma ESKİ ANTLAŞMA'ya bir giriş niteliğinde olacaktır. Fakat bu kısa derslerin bile, Tanrı'nın, Vahiy Dizisi aracılığıyla bugünün imanlılarına seslendiği birçok konuyu anlamak ve bereket almak için yardımcı olacağına inanıyorum. 2Ti. 3:16'da Pavlus, Kutsal Yazılar'ın büyük yararını, Rom.15:4'te bu Yazıların bizim için yazılıp önemli dersler içerdiğini vurgular. Mezmur yazarının duasına katılalım: *“Gözlerimi aç, Yasandaki harikaları göreyim”* (119:18).

Carlos MADRİGAL

İstanbul, Kasım 1997

Giriş 1 - ESKİ ANTLAŞMA - *Kitaptan da Öte...*

Kutsal Kitap bir kitaptan öte, ilahi bir “kütüphane”dir. İçindeki bölümler, Tanrı’nın, değişik zamanlarda ve şartlar altında bulunan birçok yazar aracılığıyla yazdığını VAHİY DİZİSİDİR.

Eski Antlaşma (TEVRAT, ZEBUR ve PEYGAMBERLİK YAZILARI), 1000 yıl boyunca (İ.Ö. 1500- İ.Ö.400) yaklaşık 30 değişik yazar tarafından kaleme alınmıştır. Yaratılış bölümüyle açılış yapılır, Mesih’in gelişine ilişkin son bir önbildiriyle kapanır (Malaki). Mesih’ten soma kaleme alınan Yeni Antlaşma (İNCİL), Eski Antlaşma ile birleştirilince KUTSAL KİTAP tamamlanmış oldu.

Mesih İsa ESKİ ANTLAŞMA’yı, “*Musa’nın Yasası, Peygamberlerin Yazıları ve Mezmurlar*”² olmak üzere 3 ana gruba ayırır (Luk.24:44). Hristiyanlar Kutsal Kitap’ın bu ana gruplarını; a) Tarih Kitapları, b) Şiir (veya Bilgelik) Kitapları ve c) Peygamberlik Kitapları olarak sıralarlar. Eski Antlaşma’nın 39 bölümünün mesajıyla ilgili bu çalışmamız ise, 5 ayrı cilt olarak yayınlanacak.

Kutsal Tarih’in genel hatlarını bilmeden, Eski Antlaşma bölümlerinin mesajını yerinde anlamak çok zordur. Bu yüzden o dönemin ana olayları ve kahramanlarını gösteren aşağıdaki çizelge gereken derslerde, öykünün geçtiği dönemi göstererek tekrarlanacaktır.

En önemli olayları şöyle özetleyebiliriz:

İBRAHİM, Tanrı’nın emriyle İ.Ö. 2000 yıllarında Ur kentinden (Babil) Kenan diyarına gider.

Üç nesil sonra YUSUF aracılığıyla İsrail halkı Mısır’a yerleşir. Sonraki nesillerde köle durumuna düşerler.

İ.Ö. 1500 yıllarında İsrail, MUSA’yla Mısır köleliğinden kurtulup vaat edilen diyara giden 40 yıllık bir yolculuğa başlar.

Yeşu ile diyarı fethetmeye başladıktan sonra, HAKİMLER (önderler) zamanında İsrail bir bunalım dönemi yaşar.

İ.Ö. 2000 yıllarında halk SAMUEL’den bir kral ister. Tanrı ilk seçtiği Saul’u reddettikten sonra DAVUT’u seçer.

Oğlu Süleyman'la krallık en görkemli dönemine ulaşır. Süleyman'ın oğlu Rehoboam'ın zamanında ise krallık parçalanır.

KUZEY krallığında (İsrail) İlya ile yeni bir peygamberler ekolu başlar. Sonunda İsrail, putperestlikten ötürü yıkıma uğrar.

GÜNEY krallığında (Yahuda) Yeşaya gibi peygamberler halka, putperestlikten vazgeçmezse sürgüne gideceğini bildirir.

İ.Ö. 600 yıllarında, Yahudiler BABİL SÜRGÜNÜ'ne götürülür. Yeremya'nın peygamberliği uyarınca orada 70 yıl kalırlar.

Sürgün döneminde DANYEL ve HEZEKYEL, halkın kurtuluşuna ve dünyanın sonuna ilişkin önemli vahiyler alırlar.

EZRA ve NEHEMYA'nın döneminde Yahudiler topraklarına dönüp Tapınağı ve Kudüs'ü yeniden inşa ederler.

ZEKARYA ve MALAKİ bu dönemde Mesih'in gelişine ilişkin son bir önbildiriyle Eski Antlaşma vahyini kapatırlar.

Bu tarihsel çizelgenin en önemli yönü Tanrı'nın, halkını nasıl yönlendirdiğini anlamaktır. Çünkü O, bugün de aynı şekilde yaşamlarımızda etkindir!

Eski Antlaşma herhangi bir kitaptan ötedir. Çünkü Tanrı'nın sözüdür. Ayrıca Tanrı'nın sonsuz TASARISINI açıklayarak tarihe ve yaşama anlam verir. İnsanın bilgisayarla bile ayarlayamayacağı bir uyumla konular, kolyede aynı ipe dizilen inciler gibi, aynı bildiri üzerinde birleşir: Kurtuluş Tarihi ve beklenen MESİH'İN gerçeği üzerinde...

Sorular

1) Sayfa 10'daki şemada bulunan yer, tarih ve kişi adlarına ilişkin bilgileri ezberleyip, oraya bakmadan aşağıdaki şemanın boşluklarını doldurun.

Giriş 2 - TEVRAT - *Musa'nın Beş Kitabı*

TEVRAT kelimesi, 'öğretiş' anlamına gelen İbranice 'tora' kelimesinden türemiştir. Yahudiler bu başlığı Musa'nın beş kitabı için kullanırlar. Ayrıca Kutsal Kitap'ın başka bölümlerinde 'Tora'dan "Yasa", 'Musa'nın yasa kitabı', ya da 'Tanrı'nın yasa kitabı' olarak bahsedilir. Eski Antlaşma'nın Grekçe çevirisinde bu bölümlere "Pentateuch" (Pentatok) ismi verildi.⁹ (Grekçede *pente* 'beş' *teuchos* ise 'alet gereç' demektir). Yaratılıştan (Tekvin) İkinci Yasa'ya (Tesniye) kadar bu bölümler tek bir tomar halinde yazılırdı.

Yazarı: Yahudi topluluğunun ve Kilisenin genel görüşüne göre, bu beş kitabın yazarı Musa'dır. 17. yüzyıldan sonra kimi bilginler kitapları farklı farklı yazarlara ve tarihlere atfetmişlerdir. Buna rağmen iç ve dış kanıtlar bu kitapların Musa'ya ait olduğunu gösterir. Musa zaman zaman Kutsal Ruh'un denetiminde tarihsel kayıtlardan aktarma yapmıştır, ama bu, kitapların vahiy oluşunu etkilememektedir. Musa'nın yazarlığını reddedenlerin görüşleri, tarihsel kanıtlardan değil, dinsel önyargılardan kaynaklanır.

Önemi: Tanrı'nın sonsuz TASARISININ açıklanışı ve Kutsal Kitap'ın diğer bölümleriyle etkileşimi açısından bu beş kitabın değeri paha biçilmezdir. Böylece, şu beş önemli yönü vurgulayabiliriz:

- a) YARATILIŞI anlatarak evrene ve yaşama anlam veren ilk ve en önemli açıklamadır!
- b) TEK Tanrı'yı ve KUTSAL karakterini tanıtır.
- c) Yalnız bu kitaplarda tam bir tarihsel tutarlılıkla İNSANIN ve onun ruhsal yapısının oluşumu açıklanır.
- d) İnsanın ruhsal çöküşünün nedenini ortaya koyup KURTULUŞ TASARISINI açıklamaya başlar...
- e) Kutsal Kitap'taki bütün peygamberlikler, Musa'nın kitaplarında temelini bulur.

Tarihi: Yaratılıştan Musa'nın önderliğinde vaat edilmiş diyara giriş olayları PENTATOK'un kapsamına girer (bkz. çizelge).

Mesajı: Tanrı ve TASARISI açısından beş kitabın birer temel mesajını dikkate alabiliriz:

YARATILIŞ : Evren, insanoğlu ve soyları üzerine Tanrı'nın egemen yönetimi.

ÇIKIŞ : Günahı yargılamak ve halkını kurtarmak için Tanrı'nın gücü.

LEVİLİLER : Tanrı'nın kutsallığı ve O'na yaklaşmak için halkında aranan ruhsal temizlik.

SAYILAR : Halkını terbiye ederken Tanrı'nın iyiliği ve sertliği.

TESNİYE : Vaatleri yerine getirirken Tanrı'nın sadakati.

1. Ders - YARATILIŞ (Tekvin) - *Başlangıçlar*

Eski Antlaşma'nın ilk kitabının başlığı (YARATILIŞ), "başlangıç" ya da "oluşum" anlamına gelen Grekçe "GENESİS" kelimesinden kaynaklanır.⁹ Yaşamın ve dünyanın kökenlerini, insanlığın ve sorunların başlangıcını açıklar.

Yazarı: 17. yüzyıla kadar Musa'nın yazarlığını kimse sorgulamadı. Sonra 1671'de Baruch Spinoza bu görüşe karşı çıktı ve yazarın Ezra olabileceğini ileri sürdü. Bundan sonra YARATILIŞ'ta sözü geçen Tanrı'nın farklı isimlerine dayanarak, kitabın birkaç yazar tarafından yazıldığı öne sürüldü. Tanrı'nın isimlerine bakarak iddia edilen kaynaklara şu isimler verildi: Elohim (E) ve Yahve (J).⁹ Ayrıca Tesniye'nin (D) farklı bir yazarın eseri olduğu ve kâhinlerin Musa'nın beş kitabına birçok ek (S) yaptığı savunuldu.

Ne var ki, arkeolojik, tarihsel ve metinsel kanıtlarla birlikte, Kutsal Kitap (Çık.17:14; 34:27; Tes.31:9,24; Elç.7:22; Rom.10:5,19) ve İsa'nın kendisi (Yu.1:17; 5:46,47; 7:19) yazarın Musa olduğunu apaçık vurgular.

Tarihi: Tarihin başlangıcından Yusuf'a kadar uzanan bir dönemi kapsamaktadır. Büyük olasılıkla İsrail halkının çölde dolaştığı dönemde, yaklaşık İ.Ö. 1443 yılında yazılmıştır.

Bazen YARATILIŞ bölümünde geçen soy listelerindeki yaş verilerini toplayarak dünyanın yaratıldığı tarihler tespit edilmeye çalışılmıştır (1.0. 4173). Ne var ki, bu listelerin eksik olabilecekleri unutulmamalıdır. Kutsal Kitap'taki soy isimlerinden kimi kuşaklar temsilci olarak seçilirken kimilerinin atlandığı bilinen bir gerçektir.

Özellikleri: Tarih için simetrik bir tasarım çizer. Kutsal Kitap'ın sonunda, başlangıçta yitirilen imtiyazlara kavuşulur. Böylece YARATILIŞ'ta ve Esinleme'de benzer konulara rastlarız:

Tanrı'nın cennetteki varlığı (3:8; Esi.22:3).

Yaşam ağacı (2:9; Esi.22:2).

Bahçe ortasındaki ırmak (9:10; Esi.22:2).

Yılan (3:1; Esi.12:9).

Kadının soyu (3:15; Esi.12:2-4).

Ölümün başlangıcı ve sonu (2:17; Esi.20:14).

Ana Hatları: YARATILIŞ kitabı şu 2 ana konuya ayrılır: a) BAŞLANGIÇLAR (1-11.bölüm); b) KUTSAL SOY (12-50.bölüm).

Bölüm 1-2... Yaratılışın Altı Günü.

Bölüm 3-5... Günah ve Yayılışı.

Bölüm 6-9... Nuh ve Tufan.

Bölüm 10-11... Babil ve Uluslar.

Bölüm 12-25... İbrahim ve Vaat.

Bölüm 26-28... İshak'ın Yaşamı.

Bölüm 29-36... Yakup ve İlk Doğanın Hakkı.

Bölüm 37-50... Yusuf ve Tanrı'nın Yönlendirişi.

İlk 11 bölümde evrenin yaratılışı, günahın başlangıcı ve yayılışı ve en son etnik gruplarının oluşumu ve dağılımı anlatılmaktadır. İkinci yarıda ise, Musa'ya kadar İsrail ulusunun oluşumu anlatılır.^o

Kutsal Kitap'ın mesajı EVRENSELDİR: ırk, dil, ulus ayrımı gözetmeksizin bütün insanlara seslenir. YARATILIŞ'ın ilk bölümlerinde insanlar arasındaki ayrılıkların, nasıl insanın kendisinden ve günahından kaynaklandığı gözler önüne serilir. Giderek tek tanrılıktan putperestliğe kadar kayan bir insanlık tarihinde Rab, Mesih'in doğacağı soyu seçmeden önce bütün insanlara din aracılığı olmadan seslenir:

Bölüm 1-2. Günahtan önce insan Tanrı'yla "YÜZ YÜZE" görüşürdü; mükemmel ve kişisel bir ilişki içindeydi. Bu dönem GÜNAH ve CENNETTEN KOVULMA olaylarıyla noktalanır.

Bölüm 4-8. Günah araya girdikten sonra Tanrı insanlara, VİCDAN aracılığıyla seslenir. Ama insan günah bataklığına daha da batar ve kötülük alemiyle ilişkiye girer (6:1-6; Yah.6-7; Eyü.1:6; 2:1; Mez.89:6).^o Bu dönem TUFAN ile noktalanır!

Bölüm 9-11. Rab insana adaletle yönetecek YARGI YETKİSİNİ verir (9: 6). İnsanlar ise, ilk devlet-kentleri oluşturur ve Tanrı'nın yönetimine karşı baş kaldırır (10:8-12).^o Uluslar oluşmuştur. Tanrı'yı

arayacaklarına yıldızlara, cinlere ve putlara yönelirler (11:4; Rom.1:18-24). Bu dönem, İNSAN DİLİNİN KARIŞMASI ve insanların yeryüzüne dağılması ile noktalanır!

Bölüm 12'den sonra. Tanrı, kötüye giden insanlığı yok etmeden kurtarabilmek için, kendi 'oyun kuralları'na göre baştan yetiştireceği bir kişi ve soyunu seçer; yani İbrahim'i... Ona, Kurtuluş Tarihini belirleyecek VAADİ verir: “Soyunun aracılığıyla yeryüzündeki BÜTÜN ULUSLAR kutsanacaktır” (12:3; 22:18).

Bölüm 1-2. YARATILIŞIN ALTI GÜNÜ

Okunacak Ayetler: 1:1-3, 26-28; 2:4-25

Kutsal Kitap “*Başlangıçta Tanrı...*” VARDI diyerek açılış yapar (1:1).^o Tanrı'nın varlığı konusunda hiçbir şüphe kabul etmez. O, gerçektir ve gerçekler tartışılmaz (bkz. Mez.14:1; 53:1).

Ayrıca, “*Tanrı... YARATTI*” der (1:1).^o Ruhsal veya fiziksel olsun, her şeyin kaynağı ve dayanağı O'dur. Böylece “Her şey nasıl var oldu?”, “Yaşamın anlamı nedir?” gibi temel sorular cevap bulur. Tarih ve yaşamın bir başlangıcı bir de sonu vardır. Yani bir AMACI...

Birinci bölüm, insanın yaratılışı dahil, bütün evrenin yaratılışını anlatır. İkinci bölüm ise, altıncı günde insanın yaratılışını ayrıntılı bir şekilde ele alır. Birinci bölüm yaratılışa adeta “teleskopa” bakar, ikinci bölüm ise “mikroskopa...”

İkinci bölüm Rab'bin kişisel bir Tanrı olduğunu vurgular. İnsan O'nun yaratılışının özel hedefiydi ve Tanrı ona kendi Ruhundan üfleyip kişilik verdi (2:7). Yaratılış olayıyla Kendisinin bir düzen, amaç ve gelişme Tanrısı olduğunu da gösterir.

Böylece insan: a) ruhsal bir yapısı olup Tanrı'yla ilişki kurabilen, b) ahlak, vicdan ve özgür iradeye sahip olan, c) aklıyla düşünüp tasarlayabilen ve d) yeryüzüne ve canlılara hükmedebilen özel bir varlıktır. KURTULUŞ TASARISININ en büyük hedefi insana, günahattan ötürü gölgelenen bu Tanrı benzeyişini Mesih'in örneğindeki yetkinlikle yeniden kazandırmaktır (Rom. 8:29; Kol.3: 10; 1Yu.3:2).

TANRI yaratır, SÖZÜ (Kelam) ile var eder ve dünyaya KUTSAL RUHU ile şekil verir (1:1-3). Tanrı'nın bu üç özelliği, O'nun *özü*, *sözü* ve *gücü*'dür. İncil'de net bir şekilde açıklanan Üçlülük gerçeği, daha Kutsal Kitap'ın ilk ayetlerinde karşımıza çıkmaktadır (Yu.1:1- 3; İbr.1:1-2)!

Mezmunur 33:6,9'a göre:

Kim söyledi, kim buyurdu?

.....

Gökler neyle yaratıldı?

.....

Ya cisimleri?

Kutsal Kitap'ın ilk 2 bölümünde, ilişkimiz açısından Tanrı ve Kendi Sözü ile ilgili olarak şu önemli ilkeleri öğrenebiliriz:

Tanrı'nın Sözü GÜÇLÜDÜR: "Allah'ın dediği olur" (1:3,6,9,11,14,24). Biz imanlılar Tanrı sözü olan Kutsal Kitap'a ve İsa'ya bağlanarak "bol yaşam" buluruz. Tanrı'nın Sözü gönderildiği bütün amaçları başarır; yaşamımızda da... (Yşa.55:11).

Tanrı İYİDİR: Tanrı yaptığı her şeyin "*iyi olduğunu*" gördü (1:4,10,18,21,25,31). Yaratılış, araya girip düzeni bozan günaha rağmen hala Tanrı'nın görkemini yansıtır: Mez.8:3-9; 19:1-6; Rom.1:19,20. Ama her şey yalnız "üreticinin kullanım kılavuzuna," yani asıl amaca uyulduğu zaman iyi işler. Yalnız o zaman mutluluk mümkündür.

Tanrı İHTİYAÇLARIMIZI KARŞILAR: O, bizi düşünür: "*Adamın yalnız olması iyi değildir*" (2:18). Bizim için olan düşünceleri (amaçları) esenlik düşünceleridir (Yer.29:11). Aynı zamanda aile, sağlıklı ve mutlu bir toplumun temel ilişki birimidir.

Tanrı'nın BUYRUĞU yaşam kaynağıdır: Rab "*iyiliği ve kötülüğü bilme ağacından*" yemeyi yasakladı (2:16,17). Yasağın amacı Tanrı'ya bağlılığı öğretmektir. O'nun isteği ve iradesinin bizim için en yararlı şey olduğunu bilmeliyiz.

Bölüm 3-5. GÜNAH'IN OLUŞU VE YAYILIŞI

Okunacak Ayetler: 3. Bölüm.

Bu bölümden sonra günahın dünyaya nasıl girdiğini okuyoruz. Aden bahçesinde Tanrı'yla yakın bir ilişki içinde bulunan insan (3:8), günah yüzünden ruhsal olarak ölür. Rab hemen bir KURTARICI'NIN vaadini verir (3:15). Böylece KURTULUŞ TASARISI ve TARİHİ başlar!

Günahın özü isyan ve itaatsizliktir;⁹ arkasında gizli kalan amacıysa, “Tanrı gibi olmaktır” (3:5). Günah bizi, önce yollarımızda Tanrı'nın isteklerini tanımamaya, sonra diğer insanlara karşı bencil davranmaya, en sonunda da ölüme kadar sürükler. Hayatımızda Tanrı'nın isteğine göre yönlendirmediğimiz her karar, kendimizi “tanrı” ilan etmektir. Tanrıtanımazlığın ve putperestliğin esası budur (bkz. 1Sa.15:23).

YARATILIŞ'IN ilk 11 bölümü, günahın hızla tırmanışının üzücü öyküsüdür: itaatsizlik (3:6), suçu başkalarına atmak (3:12 vd.), kıskançlık (4:5), cinayet (4:8), ahlaksızlık (6:4-6), küstahlık (10:8-12), kibir ve putperestlik (11:4).

Sürekli tekrarlanan bir cümle insana günahlı halini ve doğasını durmadan hatırlatır: “...ve öldü” (5:5,8,11,14,17,20,27 ve 31). Zaten Tanrı insana, günah işlediği takdirde, başına bunların geleceğini söylemişti (2:17). Ayrıca günahın yayılma hızı dikkat çekici: önce bir kişiye (3:1), sonra bir çiftte (3:12), bir aileye (4:1-15), bir soya (6:5), bir ulusa (10:8-12) ve bütün dünyaya yayılıyor (11:1-9). Bkz. Romalılar 5:12.

YARATILIŞ 3:15 ve Esinleme 12:9'a göre:

Yılan kimdir?⁹
Şeytan'ın başını ezecek olan kurtarıcı kimden doğacak?

.....
Sizce Kurtarıcı bunu ne zaman yaptı?
.....

Tanrı, günaha adil bir karşılık veren yargıçtır: “günahın ücreti ölümdür” (Rom.6:23a). Ama bir fırsat tanımadan kimseyi sonsuz ölüme terk etmez. İnsan Tanrı'yı değil, ilk önce

Tanrı insanı aradı! (3:9). Ondan sonra günahın bedelini masum bir kurbanla ödetti. Âdem ve Havva'nın, çıplaklığını örtmek için kendi çabalarıyla diktikleri yaprakları reddedip Kendisi bir kurban keser ve onun postuyla onları giydirir (3:21; Rom.6:23b). Bu, günahımızı örtmek için, insandan kaynaklanan bütün çabaların yetersizliğinin ve bir kurbanın gerekliliğinin ilk ispatıdır.

Bölüm 6-9. TUFAN VE NUH'UN GEMİSİ

Okunacak Ayetler: 6. Bölüm

Yıkılan bu ilk dünyanın küllerinin arasında Tanrı'ya sadık kalan İMAN kahramanları yok değil: Habil (4:4; İbr.11:4), Hanok (5:21- 24; İbr.11:5) ve Nuh (6:8; İbr.11:7). Kutsal Kitap'ta Nuh'un doğruluğuna (sarhoşluk olayına rağmen, 9:20-27) çok önem verilir (bkz. Hez.14:14,20).

Ama isyan sürecinde insanlık günaha o kadar çok batır ki, Tanrı dünyayı yok etmeye hazırlanır! Ama lütfuyla Nuh'u esirger. Ona büyük bir gemi yapmasını söyler, Nuh da Tanrı'nın buyruğuna uyar. Tufandan sonra gemi Ağrı dağı üzerine oturur ve Tanrı Nuh'a ve soyuna yeni vaatlerde bulunur: *"antlaşmamı hatırlayacağım... insanlığı artık tufanla yok etmeyeceğim"* (9:15).

Daha önceleri yeryüzüne yağmur yağmamıştı (2:5-6). Yine Nuh imanında zayıflamadı (İbr.11:7). Tanrı, yargısını 120 sene bekletti (1Pe.3:20); öyle ki, doğruluk sözcüsü (Nuh) insanları tövbeye çağırırsın (2Pe.2:5).

Rab'bin ikinci gelişini beklediğimiz bu sıralar Nuh'un günlerinde olup bitenler günümüz için de önemli bir derstir (Mat. 24:37; Luk.17:26).

Bölüm 10-11. BABİL, DİLLERİN KARIŞMASI VE ULUSLAR

Okunacak Ayetler: 11:1-9, 27-32

Tufandan sonra Nuh'un çocukları ve soyları aracılığıyla (Sam, Ham ve Yafet) yeryüzü yine dolar. Bu üç soy dünyadaki üç temel ırkın oluşumuna neden olur (doğulu, zenci ve batılı).

Ama günahın kökü yüreklerden sökülmemişti. Ve günahın ürünü yine göründü. Tanrı, *“Çoğalın ve yeryüzünü doldurun”* buyruğuna karşı (9:1) *“Yeryüzüne dağılmayalım diye gelin, ...kendimize bir ad yapalım”*² tepkisiyle (11:4) büyüklenen insanların dillerini karıştırır ve dağılanlardan uluslar oluşur!

Bölüm 12-14. İBRAHİM VE EVRENSEL VAAT

Okunacak Ayetler: 12:1-3, 7

Geri kalan bölümlerde 4 büyük iman kahramanı tanıtılır. Bunlar, İMAN AİLESİNİN ATALARI'DIR (Rom.4:17). Bu şekilde Tanrı imanlılarla nasıl bir ilişki kurduğunu ve değiştirilen yaşamları aracılığıyla onları başkalarına nasıl bereket kaynağı yaptığını gösterir.

Tanrı, tıpkı Adem'e verdiği gibi, İbrahim'e de bir buyruk verdi: *“Memleketinden, akrabalarından ve babanın evinden... ayrılıp sana göstereceğim diyara git”* (12:1). İbrahim, Adem'in itaatsizliğine karşılık, Tanrı sözüne İNANDI ve SÖZÜNÜ DİNLEDİ (12:4). Böylece kutsamanın (bereketin) alıcısı ve aracısı oldu!

Tanrı İbrahim'i çağırırken ona karşılıksız bir VAATTE bulunur: *“Seni kutsayacağım ve soyun aracılığıyla bütün uluslar kutsanacaktır”* (12:3). Böylece hem kendisiyle oluşturacağı ulusu hem de soyunun aracılığıyla (bkz. 22:18 ile Gal.3:8,16) bütün uluslara sunacağı kurtuluşu haber verir!

Soyu oluşturmanın sebebi şudur:

Dünyanın çirkefliğinden kendini temiz tutan KUTSAL bir halk oluşturmak (bkz. Çık.19:6);

Onların arasında MESKEN KURMAK ve onlara VAHİY DİZİSİNİ emanet etmek (bkz. Rom.3:2);

MESİH'İN doğacağı soyu hazırlamak ve bu soyu KUTSAL YASA altında korumak (bkz. Esi.12).

Mesih'in gelişiyle vaadi ve kutsamayı, bunların esas hedefi olan bütün uluslara iman aracılığıyla ulaştırmak. Böylece İbrahim'in RUHSAL SOYU meydana geldi (Rom.4:16; Gal.3:7).

14. bölümde ortaya çıkan kral-kâhin MELKİSEDEK, Mesih'in güçlü bir ön simgesidir (İbr.7:1-3). İsmi anlamı: "Doğruluk kralı"dır.

Ayrıca 'Salem' kralı, yani "barış" veya "esenlik" kralıydı. O'nun nesli yok, doğrudan Tanrı tarafından atanmıştı (Mez.110:4; İbr.7:1-7,11,15-18). İbrahim ondan ekmekle şarap alır (14:18) ona ondalığı verir (14:20). Böylece ibadetimizin bu yönlerini önceden örnekledi.

Bölüm 15-17. TANRI İBRAHİM'LE ANTLAŞMA YAPAR

Okunacak Ayetler: 15. Bölüm

Tanrı, İbrahim'e verdiği vaadi (12:1-7;17:19;22:17-18), karşılıksız bir ANTLAŞMA'yla pekiştirir (15. böl.). Kurbanın ortasından yalnız Tanrı geçince, antlaşmanın yalnız ve yalnız Kendisine bağlı olduğunu gösterir. Kutsal Tarih boyunca bu antlaşmanın tekrarlanması veya tamamlanışını aşağıdaki şemada ve referanslarda görebiliriz:

Musa'yla Antlaşma (Çık.20-23): Yasaya itaatin bereketi.

Filistin Antlaşması (Tes.28-30): İsrail'e toprağın vaadi.

Davut'la Antlaşma (2Sa.7:10-16): Sonsuz krallık.

Yeremya; Yeni Antlaşma (Yer.31:31-34): Kutsal Yasa'nın yüreğe yazılması.

Mesih'le Gerçekleşme (Gal.3:8): İbrahim'in soyu aracılığıyla evrensel aklanma.

Tanrı İbrahim'e vaadi tekrarlar, Kendini vaadin güvencesi olarak gösterdi (15:1-5). İbrahim Tanrı'nın sözüne inandığında AKLANMANIN ÖNCÜSÜ oldu: "*İbrahim Tanrı'ya İMAN ETTİ ve kendisine DOĞRULUK SAYILDI*" (15:6; bkz. Rom.4:3; Ga1.3:6; Yak.2:23).

İbrahim, imanla itaat edenlerin, Tanrı'nın onlara eşlik ettiğini, "her şeye kadir Allah" olarak yaşamlarında etkin ve

güvenilir olduğunu, inananları kalkan olarak koruduğunu ve onlara verilen en büyük ÖDÜLÜN Kendisi olduğunu öğrendi (12:7; 15:1; 17:1...).

Ayrıca Tanrı, buyruğuna uyduğunda İbrahim'in vazgeçtiği her şeyin karşılığında ona, *büyük bir isim, verimli bir toprak, büyük bir ulus ve evrensel bir kutsama* vadetti; İMANLA İTAAT edenlere verilen ödül böyledir!

Bölüm 18-20. TANRI'NİN VAADİNİ BEKLEYEN DOST

Okunacak Ayetler: 18:10-14,17-33

Yıllar geçti, ama vaat gerçekleşmedi (aradan 24 yıl geçmişti! Bkz. 12:4 ile 17:1). Tanrı bir kez daha İbrahim'e seslendi ve o, eşinin kısırlığına ve kendi yaşlılığına rağmen (99 yaşındaydı) Rab'be yine inandı (18:10-11; bkz. Rom.4:18-21); çünkü "*Tanrı için zor olan bir şey var mı?*" diye düşünüyordu (18: 14).

İbrahim için' "TANRI NİN DOSTU" deniliyor (Yak. 2:23), çünkü O'nunla imana ve itaate dayalı çok özel bir ilişki kurdu. Tanrı da ona "sırdaş" oldu (18:17 ile Mez.25: 14; Yer.33:3; Yu.15:15). İşte imanlının Tanrı'yla ilişkisinin niteliği bu olmalıdır!

Tanrı, onda istediği karakteri yonttu! İbrahim önemli hatalar işlediyse de (Örn.12:10-20; 20:1-18) ve Tanrı'nın vaadini kendi imkânlarına uydurmaya çalıştıysa da (16:1-16); Tanrısever (12:8), fedakâr (13:8-11), cesur (14:1-16), imanlı (15:6), merhametli (17:18), konuksever (18:1-5) ve bir dua adamıydı (18: 16-33). Bütün bu nitelikleri Tanrı'nın vaadini beklerken kazandı.

Bazen, edilen duaya Rab'bin cevabını beklemek, cevabın bir parçasıdır!

Bölüm 21-26. VAADİN ÇOCUĞU VE İBRAHİM'İN SINAVI

Okunacak Ayetler: 22:1-19 ve 24. Bölüm

Tanrı, ilkinden sonra ("*aileni bırak...*"), çok daha zor bir istekte bulunur: İBRAHİM'DEN "*biricik oğlunu... yakılan kurban olarak takdim*

etmesini” ister (22:2). Burada İbrahim, İMANIN doruğunu öğrenir (Yak.2:21-22). Yani: en çelişkili durumda bile Tanrı’ya bağlı kalmak. Tıpkı çağdaşı Eyüp’ün öğrendiği gibi: “O beni öldürse de ümidimi yine O’na bağlarım” (Eyü.13:15; özel çeviri). İbrahim’in imanı, “kurban için kuzuyu Tanrı tedarik edecektir (sağlayacaktır)” sözünde odaklanır (22:8).

“İbrahim sınandığı zaman, imanla İshak’ı kurban olarak sundu. Vaatleri almış olan İbrahim, biricik oğlunu kurban etmek üzereydi. Oysa Tanrı ona, ‘Senin soyun İshak’la sürecektir’ demişti. İbrahim, Tanrı’nın, ölüleri bile diriltebileceğini düşündü; nitekim İshak’ı simgesel bir şekilde ölümden geri aldı” (İbr.11:17-19).

Bu şekilde İbrahim, Göksel Baba’nın da biricik “Oğlu’nu”⁹ ölüme teslim edeceği günü resimledi ve o günün öncüsü oldu! Nitekim bundan sonra İbrahim’e KURTARICI’ya ilişkin vaat daha net veriliyor: “soyun(dan olan BİRİNİN) aracılığıyla bütün uluslar kutsanacaktır” (12:3;22:18’i Gal.3:8,16 ile karşılaştırın).

İSHAK, vaadin çocuğu olarak (Gal.4:21-31) adımları Tanrı tarafından yöneltilen bir kişiydi. Tanrı’nın ona nasıl bir eş bulduğu (24:1-67), yoğun dualarına cevap olarak nasıl baba olduğu (25:20,21), kıtlık zamanında gereksinimlerini karşıladığı (26:1-14) ve nerede kuyu açacağını gösterip geleceğini güvence altına aldığı (26:18-22) birkaç bölümde özetlenir.

İshak’ın yaşam öyküsünde “*sunak*”, “*çadır*” ve “*kuyu*” sözcükleri, yaşama karşı onun tutumunu özetler (26:25). Önceliklerini iyi belirledi: önce sunu (ibadet, ruhsal hizmet; nitekim kendisi “diri bir kurbandı”, Rom.12:1-2), sonra yeryüzündeki iman yolculuğu (İbr.11:9-10), sonra Tanrı’nın bereket kaynaklarını aramak.

Yaygın bir deyim göre “Tanrı’nın, ‘çocukları’⁹ var, ‘torunları’ yoktur!” Bu deyim, her yeni neslin Tanrı’yla kişisel bir ilişki kurmaktan sorumlu olduğunu hatırlatıyor. İşte Tanrı’ya teslim edilen oğul (İshak; 22:12-13), babasının izinde yürüdü, imanını izledi. Tanrı da babasına verdiği vaatleri İshak’a kişisel olarak tekrarladı (26:3).

Bölüm 27-36. YAKUP VE İLK DOĞANIN HAKKI

Okunacak Ayetler: 27. Bölüm ve 28:11-22; 29; 32

İshak'ın eşi Rebeka'dan ikizler doğar (25:21-26). Çocuklar birbirinden çok farklıdır: Esav günü gününe yaşar ve Tanrı'nın bereketini önemsemmez (İbr.12:16-17; bu anlamda O'na karşı saygısızdı). Ama Yakup gözlerini geleceğe diker. Sonunda Yakup, hileye başvurarak İshak'tan "ilk doğan"ın kutsamasını elde eder (27:1-46).

YAKUP çok doğru bir insan değildi. Yüreği, her şeyden ziyade aldatıcıydı (Yer.17:9; buradaki 'aldatıcı' kelimesiyle 'Yakup' ismi aynı kökten gelir). Fakat yaşam öyküsü, hak ettiklerimize göre değil, yanlışlarımıza rağmen ve gereksinimlerimizin ölçüsünde bizi tasarısına göre bereketleyen Tanrı'nın merhametini örnekliyor (Rom.9:10-12).

YAKUP, lütfun değiştirdiği doğal insanı simgeliyor!

Tanrı ona bir rüyada görünür (28:11-22; burada yine Mesih'le ilgili bir simge görüyoruz; bkz. Yu.1:51) ve planını açıklar: *"BEN SENİNLE BERABERİM. Gideceğin her yerde seni koruyacağım ve sonunda bu diyara geri getireceğim. Çünkü sana söylediklerimi yapana kadar seni bırakmayacağım"* (28:15). Yakup ise, kendi benliğine güvenip adeta, "Eğer benim için sen şunu bunu yaparsan, ben de Senin için şunu bunu yapacağım" diyerek Rab ile anlamsız bir pazarlığa girer (28:20-22).

Rab ona bir eş (29:1-30) ve İsrail'in oymaklarının ataları olacak on iki çocuk (31:1-26) verir. Ama Yakup'un, kendi hikmetsizlik ve bencilliğinden (doğal benlikten) kaynaklanan birçok aksilik yaşamasına da izin verir (31:1-55).

Nihayet Tanrı onu gururundan ve kendine güveninden kurtarır, karakterini de ismini de değiştirir (32:24-32). Firavun'un önünde, *"kuluna gösterdiğin bütün lütuflara ve doğruluğa layık değilim"* diye düşkünlüğünü kabul eder (32:10). Melekle gürleşip yenildikten sonra

bambaşka bir insan olur! (32:24; Hoş.12:3,4). Onu kalçasından sakatlar ve bu ruhsal terbiye ile kalıcı bir ders verir (32:25,31).

Hepimiz olgunluğa, Tanrı'nın iradesine YENİLEREK erişiriz!

Bölüm 37- 50. YUSUF; TANRI'NİN ÖZGÜR KÖLESİ

Okunacak Ayetler: 37. Bölüm ve 39- 40; 45; 49

Yakup'un gözdesi olan Yusuf, Tanrı'dan bir görümde çok büyük ve anlamlı vaatler alır (37:5-10). Ama kardeşlerinin kıskançlığına ve öfkesine uğrayıp köle olarak satılır (37:11-35) Daha sonra bu durumdan kurtulup kâhya konumuna eriştiği halde, kutsallığı, dürüstlüğü ve sadakati yüzünden yine özgürlüğünden olur (39: 9).

Mesih İsa dışında, Kutsal Tarihi dolduran iman kahramanları arasında, Yusuf'un yaşantısı gibi, bizlere verilecek KUTSALLIK ve DOĞRULUK "kaftanını" örnekleyen daha çarpıcı başka hiçbir örnek yoktur. Haksız yere hapse düşer, ama Rab orada da onu en düşkün durumdan en yücesine yükseltir. Firavun'un önemli rüyalarını doğru yorumlayınca, Mısır'ın başbakanlığına yükselir (40:1-41:57). Bu uzun sıkıntılar, sonunda ailesine kavuşup onları kıtlıktan kurtarmasına araç olur (42:1-47:28).

Rab, Yusuf'un yaşamını perde arkasından sürekli denetler. Bu gerçek, tekrarlanan, "*Ama Rab Yusuf ile birlikteydi*" ifadesiyle vurgulanır (bkz. Bölüm 39). O, her zaman bizlere rehberlik eder, karanlıkta yolumuzu aydınlatır... (Yu.8:12). Bazen en büyük acılar, imanlıya en derin kutsallığı kazandırır! YARATILIŞ'ın bu 39. bölümünde "*Ama Rab Yusuf ile birlikteydi*" ifadesi ve benzerlerinin, ayet numaralarıyla birlikte kaç defa geçtiğini yazar mısınız?

.....
.....
.....

Yusuf'un ağabeyleri ise, suçlarını gizleyip yıllar boyunca bunu vicdanlarında bir yük olarak taşırlar; onu unutamazlar, Tanrı da unutmaz: "*Tanrı kullarının kötülüğünü buldu*" (44:16).

Yusuf bütün bunların bilincindedir. Nitekim uzun yılların ve acıların sonunda kardeşlerinden gördüğü bunca kötülüğe rağmen, onlara büyük merhamet gösterir. Çünkü Tanrısını tanıyordu! İşte İMAN budur: *“Beni sattığınıza kederlenmeyin... Çünkü TANRI, hayatımızı korumak için beni önden GONDERDI!”* (45:5); *“Korkmayın ben Tanrı’nın yerinde miyim? Siz bana karşı kötülük tasarladınız. Fakat TANRI İYİLİK DÜŞÜNDÜ (iyiye çevirdi). Bunu, bugün gördüğünüz gibi, büyük bir kalabalığın yaşamasını sağlamak için yaptı”* (50:19-20; Yer.29:11 ile karşılaştırın).

Yusuf’un yaşamında Romalılar 8:28 en iyi şekilde örneklenmektedir: *“Tanrı’nın, kendisini sevenlerle, amacına göre çağırılmış olanlarla birlikte her durumda iyilik için etkin olduğunu biliriz.”*

Yusuf’la İsa’nın arasında önemli paralellikler vardır: ikisi Babalarının sevgilidirler (37:3; Mat.3:17); günahı kınarlar (37:2,4-5; Yu.15:18); ayartıldıklarında günah işlemezler (39:7-12; Mat.4:1-11); gümüş karşılığında Yahuda isminde olan kişiler tarafından satılırlar (37:26-28; Mat.26:15); iki suçlunun yanına düşerler (40:1-3; Mar.15:27-28); bunlardan birisi mahvolur, birisi kurtulur (40:21-22; Luk.23:39-43); kendi halkının kurtarıcısı olurlar (47:25; 1Ti.4:10).

Yaşlılığında Yakup, Yusuf’u (48:1-22) ve bütün çocuklarını (49:1-33), peygamberlik niteliği taşıyan bir duayla kutsuyor; özellikle KURTARICI’nın haberi ve Kurtuluş TASARISININ evrenselliği yine veriliyor:

*“Şilo (MESİH) gelene kadar,
Saltanat asası Yahuda’dan
Hükümdarlık asası da ayaklarının arasından ayrılmayacaktır.
Uluslar da ona (MESİH’e) toplanacaktır (ya da itaat edecektir)”*
(49:10).

Sorular

1) YARATILIŞ’ta kaç tane başlangıç sayabilirsiniz?

a) Evrenin başlangıcı;

b) Günahın başlangıcı;

c)

.....

.....

.....

.....

2) Yaratılış 3:15'in anlamını açıklayınız.

3) YARATILIŞ bölümündeki iman örneklerinden yararlanarak iman anlamını açıklayınız.

2. Ders - ÇIKIŞ - *Büyük Göç*

YARATILIŞ'ın sonunda İsraililer Mısır'da rahat bir yaşam sürerler. ÇIKIŞ kitabı bu öyküye yaklaşık 400 yıl sonra devam eder. Çıkış 1:8'de şöyle yazar: *“Mısır üzerine Yusuf'u bilmeyen yeni bir kral çıktı.”* Yeni kral çoğalmış olan İsrailileri çalışma kamplarına gönderir (1:9-14).

Tanrı'nın, yaptığı her şey TASARISINA göre mükemmeldir. İbrahim'e Kenan diyarını vadetmiştir (Yar.12:1-3; 13:14-18). Ama bu topraklarda başka halklar yaşamaktadır. Bunlar, Sodom ve Gomora halkları gibi, tümüyle günah ve putperestlik içindedir (insan kurbanları bile kesiyorlardı). Rab onları yargılayıp yok etmeye karar vermiştir. Fakat onların *“kötülükleri henüz dolmamıştır,”* yani çizmeyi aşmamışlardı (Yar.15:13-16). İlahi adalet yalnız suç tamamlandığında harekete geçer!

Tanrı İbrahim'in soyunu kıtlıktan kurtarmak, Kenanlıların ceza gününü beklemek ve de kutsal soyun bunların günahlarına bulaşmasını engellemek amacıyla, Yakup'un ailesini Mısır'a YÖNLENDİRMİŞTİ.

Sonra İsrail'i, unutulamayacak bir KURTARIŞLA vadeliden diyara kavuşturmayı ve bir ulus olarak tertiplemeyi planlamıştı. İsrail'in ulusal kimliğini ve ruhsal yaşamını, bu olağanüstü olaya dayandırdı. Bu, Tanrı'ya olan gereksinimlerini sürekli hatırlatan bir lütuftu.

Yazarı: YARATILIŞ bölümünde olduğu gibi, Musa'nın yazarlığı diğer dört kitapla olan bağlantısı ve konu birliğiyle anlaşılır. Bununla birlikte, bu kitapta Musa kendini sürekli 'baş oyuncu' olarak gösterir (17: 14; 24: 2; 25: 1; 36: 2).

Tarihi: Eğer Musa'nın bunu çöl yolculuğunun ilk sıralarında yazdığı doğruysa, tarih olarak İ.Ö. 1440'ları kabul edebiliriz.⁹

Musa'nın Yaşamı'nda 40'ar yıl süren 3 dönem görebiliriz:

1. İ.Ö. 1525 yılında doğdu. Firavun'un sarayında yetişip dini, kültürel, askeri ve siyasi konularda bir Mısırlı olarak eğitildi.

2. İkinci dönemi, Midyan'da çoban olarak geçirdi. Evlendi ve iki çocuğu oldu. Tanrı onu orada ruhsal alanda hazırladı!

3. Son 40 yılda Tanrı'dan ilk yazılı vahyi aldı, İsrail'i vadeliden topraklara kadar götürüp onun siyasi ve ruhsal önderi oldu.

ÇIKIŞ Kitabının Amacı: Tanrı'nın İsrail'i Mısır'dan KURTARIŞINI ve KUTSAL YASA'yı verişini açıklamaktır. Diğer bir taraftan Tanrı'nın gücüyle ve "kuzuların kanıyla" halkın nasıl özgür kılındığını çağlar boyunca hatırlatmaktır. Anlatımın aşamaları şöyle değerlendirilebilir:

GÖÇ olayında *Tanrı'nın gücünü*, KUTSAL YASA'da *Tanrı'nın kutsallığını* ve TAPINAKTA *Tanrı'nın varlığını* görebiliriz.

Ana Hatları: ÇIKIŞ kitabı şu 3 ana bölüme ayrılabilir:

a) KÖLELİK (bölüm 1-6), b) KURTULUŞ (bölüm 7-18) ve c) KUTSALLAŞMA (19-40).

Bunlar da aşağıdaki konu başlıklarına bölünebilir:

- a) Bölüm 1-2 ... İsrail'in Sıkıntıları ve Musa'nın Doğumu.
- Bölüm 3-6 ... Tanrı Musa'yı Çağırır.
- b) Bölüm 7-10 ... Firavun'a Gönderilen 10 Yargı Belası.
- Bölüm 11-12 ... İsrail Mısır'dan Göç Eder.
- Bölüm 13-15 ... İsrail Kızıl Denizin Ortasından Geçer.
- Bölüm 16-18 ... İsrail Sina Dağına Önünde.
- c) Bölüm 19-24 ... Kutsal Yasa Antlaşması.
- Bölüm 25-31 ... Tapınma Çadırı ve İbadet Düzeni.
- Bölüm 32-34 ... Altın Buzağı.
- Bölüm 35-40 ... Tanrı'nın, Halkın Ortasındaki Varlığı.

Mesih'in Ön Simgeleri: Çıkış kitabında Mesih'le ilgili peygamberliklere rastlamadığımız halde, kimliği ve kurtarıcılığı hakkında önemli ipuçları veren simgeleri bulabiliriz:

- a. Musa peygamber, kâhin ve önder (kral) olarak Mesih'le aynı görevleri üstlendi (Tes.18:15; Çık. 24:6-8; Tes.33:4,5)
- b. Harun başkâhin olarak Mesih'in birçok aracı hizmetini önceden örnekledi (İbr. 5. ve 7. bölüm).
- c. Fıstık kuzusu, Eski Antlaşma'da Mesih'in en güçlü simgelerinden biridir (Yu.1:29; 1Ko.5:7).

d. Mesih 'man'ın, gökten gelen ekmek olarak kendisini örnekleyen bir simge olduğunu söyledi (Yu.6:23,33,58).

e. Tapınak ve eşyaları Tanrı'ya giden tek yolu simgelerdi. Bunlar, İsa'nın Baba'ya giden tek yol olduğunu anlatır (Yu.14:6).

Bölüm 1-2. İSRAİL'İN KÖLELİĞİ VE KURTARICIN DOĞUMU

Okunacak Ayetler: 1:8 – 2: 10

ÇIKIŞ'ın ilk bölümleri, büyük kurtarışa sahne hazırlıyor. İsrail, tıpkı Mesih'ten önceki günlerinde olduğu gibi bir kurtarıcı bekliyor. Böylesine zor bir iş için, Tanrı uygun adamı seçer. Tanrı her zaman kendi işi için, uygun bir adam veya kadın bulup hazırlar. Bu kurtarıcı (Musa), gençliğinde bile 1500 yıl sonra gelecek olan dünyanın asıl Kurtarıcısı'nın bir örneğiydi:

Doğumunda bütün çocuklar için ilan edilen ölümden kurtuldu (2:1-10; Mat.2:16).

O, kendi halkının bulunduğu sefaletle özdeşleşip onları kurtarmak için doğmuştu (2:11-25; İbr.11:24-26 ile Flp.2:5-10).

Önce halkı tarafından reddedildi, ama sonra onların kurtarıcısı ve önderi oldu (Elç.7:35).

Rab İsrail'i 400 yıl bekletti, Musa'yı da çölde 40 yıl boyunca sabırda yetiştirdi. Rab'bin zamanlaması bizim zaman anlayışımıza benzemeyebilir. Tanrı'nın "Sabır Okuluna" kayıt oldun mu? Aile veya kilise yaşamı, okul veya iş sorunları, kıtlık veya hastalık durumunda sabırsızlıktan ötürü kaldığın dersler var mı? Öyleyse, çaresi var: Rab'bi, zamanlamasından ötürü yücelt!

Bölüm 3-6. MUSA'NIN ÇAĞRISI

Okunacak Ayetler: 3. Bölüm; 5:1-6:13

Musa Mısır'da, en üstün dünyasal eğitimi gördü; kaçtıktan sonra çölde çoban olarak çalışarak sonradan güdeceği "dev sürüyü" yönetecek ruhsal ilkeleri öğrendi; alçaltıldığı için sakın, alçakgönüllü (Say.12:13) ve yumuşak huylu olmayı da öğrendi. Doğduğu günden

beri onu kayıran Tanrı, sonunda Musa 80 yaşındayken (!) yanıp tükenmeyen bir çalı aracılığıyla çağırdı (3:1-10).

Tanrı'nın eli bizi yönlendirir, hazırlar ve GÖREVLENDİRİR. Musa Tanrısal çağrı karşısında önce korktu, çekindi, reddetmek istedi. Daha uygun insanların olduğunu düşünüyordu (3:11-4:17). Ama bunun cevabını alır: Kendisine Tanrı'nın esas ismi (varlığı) açıklanır; yani YHWH (3:14; "Yehova" veya "Yahve"). Tanrı, kendiliğinden var olan, kendi kendine yetendir. O, kendi halkı için, tükenmeyen bir maddi manevi iyilik ve güç kaynağıdır. Tanrı'nın "Ben yeterliyim" sözü, Musa'nın "yapamam" itirazını sildi! Ve sonunda Musa, Tanrı'nın isteğine boyun eğdi (4:18-31).

İmanlıyı hizmet için donatan Tanrı'nın yeterliliği, Musa'nın gördüğü çalıyla örneklenebilir: Çalı yanıyor, ama tükenmiyordu (3:2-3). Ruhsal hizmet yaşamı böyledir. Kutsal Ruh bizde bir kandilin yağı gibi yanmak ister. Bizlerse (fital), yakıtı emip alevle tutuşurken tükenmeden hizmet ederiz! Rab'bin gücünü bir lütuf olarak almayı öğrendiğimizde bu böyledir.

Pavlus bunu, "...Tanrı'nın sana verdiği armağanı ALEVLENDİRMEN GEREKTİĞİNİ hatırlatıyorum. Çünkü Tanrı bize korkaklık ruhu değil, güç, sevgi ve özdenetim ruhu vermiştir" (2Ti. 1. 6- 7), 'KUTSAL RUHLA DOLU OLUN" (Ef.5:18) ve "Mesih İsa'da olan LÜTUFLA GÜÇLEN" (2Ti.2:1) şekliyle günümüze aktardı.

Bölüm 7-10. TANRI'NIN YARGI BELALARI

Okunacak Ayetler: 7. Bölüm

Bundan sonra Musa Mısır'a gider, ama Firavun İsrail halkını salıvermeye yanaşmaz (5:1-11). O zaman Tanrı, Mısır üzerine on büyük bela gönderir (bölüm 7-10): 1) kan, 2) kurbağa, 3) sivrisinek, 4) at sinekleri, 5) hayvanların ölümü, 6) ur, 7) dolu, 8) çekirge, 9) karanlık felaketleri ve... 10) ilk doğanların ölümü. Bütün bunlar, Mısırlıların güvendikleri tanrıları alt ediyordu! Mısırlılar sayısız tanrılı bir inanca sahipti. Gönderilen bu yargı belaları Mısır "tanrılarına" karşı TEK TANRI'NIN GÜCÜNÜ gösteriyordu! (8:18-19; 2Ti. 3:8-9). Hangi tanrılara karşı?

- 1) Nil nehri tanrıları (Knum, Osiris),^o
- 2) Verimlilik tanrıları (Hapi, Hekt),
- 3) Toprak tanrısı (Seb),^o
- 4) Sinek tanrısı (Uatçit),
- 5) Hayvan tanrıları (Ptah, Hator, Mnevis),
- 6) Salgın ve şifanın tanrıları (Sekmet, Serapis, İmhotep),
- 7) Gök ve hava tanrıları (Nut, İsis, Set, Şu),
- 8) Çekirgeler tanrısı (Serapla),
- 9) Güneş tanrıları (Ra, Amon-ra, Aten, Atum, Horus...), ve
- 10) Firavunun kendisi dahil Mısır'ın tüm tanrıları!

Tanrı, isyankârı, kendi yanlış kararlarının feci sonuçlarına maruz bırakır. Yargıları böylece onu kendi yollarına terk etmekten ibarettir (bkz. Rom.2:24,26,28). Bu doğrultuda, “Kötülük yapan, yine kötülük yapsın. Bayağı olan, bayağı yaşamını sürdürsün. Doğru olan, yine doğruyu yapsın. Kutsal olan kutsal kalsın” der (Esi. 22:11). İşte Tanrı, Firavunun yüreğini nasırlaştırdığını bu anlamda söyler (9:12; Rom. 9:17-18; bkz. Rom.1:21; 2Se. 2:10-12). Tanrı'nın lütfu veya terbiyesi, bazılarını yumuşatır bazılarını ise katılaştırır. Tıpkı aynı güneşin sıcaklığı balmumunu eritirken çömleği dondurduğu gibi...

Çömlekçi (Rab), bu şekilde kimi kapları onurlu işler için, kimileri ise bayağı işler için yapar (2Ti.2:20-21). Biz hangi türdeniz? Tanrı'nın lütfuna veya terbiyesine tepkimiz nedir?

Bölüm 11-12. FİSİH KUZUSU VE MISIR'DAN ÇIKIŞ

Okunacak Ayetler: 12:1-28.

Bu belalardan en kötüsü sonuncusudur. Yıllar boyunca Mısırlılar, İsraililerden doğan erkek çocukları öldürmüşlerdi. Şimdi Tanrı'nın gazabı onların üzerine geliyordu. Belirlenen gecede, Mısırlılardan her “ilk doğan” çocuk ölecekti O gece, Tanrı'nın buyruğu uyarınca her İbrani aile lekesiz bir kuzuyu kurban eder ve kanı kapının çerçevesine sürer. Rab'bin meleği, kanı gördüğü evlerde oturanlara dokunmaz, ama kapısına kan sürülmeyen evlerde her ilk doğan çocuğun canını alır. Bu şekilde FİSİH (Paskalya) bayramı oluştu (12:1-29).

Fısıh “uğramadan geçmek, atlamak” demektir. Lekesiz bir kuzunun kanı nerede kapıların çerçevelerine sürüldüyse, ölüm meleği oraya girmedi. Kanın simgelediği kurtarışa güvenip Tanrı’ya itaatle uyan İsraililer veya Mısırlılar böylece ilk doğanları ölümden kurtardılar. Aynı şekilde Tanrı, “*Mesih’i, kanına iman sayesinde günahı bağışlatan kurban olarak sundu*” (Rom.3:25; Grekçeden tercüme). Bugün bizler de bu kana imanla kurtuluruz.

Kurban, “Fısıh Kuzusu” olan İsa Mesih’in kurtuluşuna önemli bir örnektir:

Fısıh	Mesih
Kurban Nisan ayında kesildi (12:2). Fısıh bu tarihteydi...	Mesih tam bir Fısıh bayramı sırasında öldü (Luk.22:15).
Kurban bir kuzu olacaktı (12:3).	Mesih, Tanrı kuzusudur (Yu.1:29; 1Ko.5:7).
Kuzu lekесiz ve kusursuz olacaktı (12:5).	Mesih günahsızdı (1Pe. 1:19).
Kuzu yaşam doruğundayken kurban edilecekti (12:5).	Mesih de Tanrısal zamanın doruğunda kurban edildi (Gal.4:4).
İsrail’in yaşaması için kuzunun kanı döküldü (12:23).	Dünyanın yaşam bulması için Mesih’in kanı döküldü (Yu.19:34).

İbrani kölelerin itaati (yani imanı), kurtuluşlarına kapı açtı! Tanrı neler yapmaları gerektiğini söyledi, onlar sözüne uydular. Bu yüzden 12. bölümün ana konusu “*O’na itaat etmek*”tir. Biz de imanın itaatiyle ilk ve son kez sonsuz ölümden kurtuluruz (bkz. İbr.5:9) Aynı şekilde günahlarımızın mayasından kurtuluruz, ama Tanrı sözünü içtenlikle ve gerçekte dinlemek esastır (1Ko. 5:7,8)

Bölüm 13-15. KIZIL DENİZ’İN ORTASINDAN GEÇERKEN...

Okunacak Ayetler: 13:17-14:31

Mısır’dan çıkıp vaat edilen diyara varana kadar çölde geçen yolculuk, kurtuluşa erişip cennete varana kadar geçen iman yolculuğumuzu ve Tanrı’yla olan kişisel ilişkimizi örnekliyor.

Kurtuluşa kavuşmakla Rab’le başlayan yeni ilişkimiz, bir **hizmet** ilişkisidir (13:1-16). Fısıh’ta kurtulan ilk doğan İbraniler, Rab’be kullar

ve tanıklar olarak adanıyordu. Bu şekilde halk, Tanrı'ya şükranını sunuyordu. Biz de kulluk üzere Mesih'in kanı ile kurtulduk (bkz. İbr.9:14).

Ayrıca **O'na güvenebiliriz** (14:1-31). Mısırlılar faciadan sonra kendilerine gelip İsraililerin peşine düştüler. Ellerindeki köleleri kaybetmeye razı değillerdi. İsrail halkı arkaya baktığında, peşlerinden gelen ve intikama susamış olan dev bir ordu gördü. Dehşet içinde Musa'ya döndüklerinde, Tanrı'nın şu sözünü aldılar:

“Korkmayın, rahat durun. Bugün Rab'bin vereceği kurtuluşu seyredin... Rab sizin için savaştacak, siz ise sakin olacaksınız” (14:13,14). İşte o zaman tarihte izi silinemeyecek büyük olay oldu: Kızıl Deniz ikiye ayrıldı!

Halkın Kızıl Deniz'in ortasından geçmesi olayı, tıpkı Nuh Tufanı gibi (bkz. 1Pe.43: 21), VAFTİZİN BİR SİMGESİDİR (1KO.10:2). Vaftiz, dönüşü olmayan bir biçimde 'Mısır'ı geride bırakmaktır. Yani eski yaşamla olan gönül bağlarını tümüyle kesmektir!⁹ Kızıl Deniz'den geçiş, bu dönüş noktasını belirliyor.

Böyle bir kurtuluş karşısında insan secde kılıp hamtlarla **ibadet** etmekten başka ne yapabilir? Musa'nın yaptığı buydu zaten ve bir ilahi besteledi: Musa'nın İlahisini okuyabilirsiniz (15:1-27).

Bu ilahi Mesih aracılığıyla kavuştuğumuz kurtuluş karşısındaki şükranımızın, hayranlığımızın ve ibadetimizin bir ifadesidir. Böylece Musa'nın ilahisi Kuzu'nun ilahisi oldu (Esi.15:3).

ÇIKIŞ kitabındaki kurtuluş, Mesih'te kavuştuğumuz asıl ve sonsuz kurtuluşun önemli bir örneğidir. Kurtuluruz, İsa'yı izleriz, vaftiz oluruz, buyruklarına uyarız ve Kendisinin her gün bizimle birlikte bulunduğu derin bir beraberliğe kavuşuruz (bkz.Mat.28:19-20).

Bölüm 16-18. SİNA DAĞINA KADAR Okunacak Ayetler: 16:1-17:6

Rab'bin merhametli tedariki devam ediyordu: Çölde Tanrı, onlara su (15:22-27;17:1-7) ve yiyecek (16:1-36) temin etti. Ama zorluklar

bitmedi; Amalek'le bir savaş durumu ortaya çıktı. Bu durumda Musa, duanın önemini unutmadı. Bir kez daha iman ve duayla ellerini Rab'be kaldırdı. Tanrı, İsraililerin Kendisine güvenmeyi öğrenmelerini istiyor!

Sıkıntılarımızda O'nu arayabiliriz (17:8-16). Bazen, Kızıl Deniz'in açılması olayı gibi zaferleri yaşadktan sonra, Mara suları gibi acılık tecrübeleriyle karşı karşıya kalabiliriz. Bu acılıklar yüreğimizde kök salmasın. Yani benzer durumlarda şikayetlerimize dikkat edelim; çünkü, "...şikayetleriniz bize karşı değil, Rab'be karşıdır!" (16:8). Şikâyet, yürekte acılıklar biriktirdiğimiz için büyür. Biriktiriyor musunuz? Halbuki denenme, Tanrı'nın izni ve sevgisiyle geldiğini kabul ettiğimizde tatlılığa dönüşür!

Çıkış kitabının bu ilk kısmının sonlarında, Tanrı yolunda hizmet verirken, **iş birliği içinde çalışmak** ile ilgili önemli dersler var. Musa dünyasal veya ruhsal olsun, halkın bütün ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken kayın pederi Yetro, yalnız başına bu kadar sorumluluk taşıyamayacağını anladı. Özellikle günlük sorunlara ve yasal konulara bakmak için bu yükü paylaşacak bir çalışma takımı gerekiyordu (18:1-27). Musa yalnız hassas konulara bakacaktı...

Bölüm 19-24. ON EMİR VE KUTSAL YASA

Okunacak Ayetler: 20:1-17; ve 24. Bölüm

Kutsal bir ulus için net bir yönetim ve kesin kurallar gerekiyordu: KUTSAL YASA. Bundan böyle ON EMİR, Tanrı halkının kendi davranışlarını belirleyecek *anayasa* olacaktı (20:1-17). İlk beş emir Tanrı'ya olan bağlılık konusunu vurgular. Geri kalan beş emir ise insanlara karşı olan sorumlulukları belirler.

On Emir, konuyu toplayan aşağıdaki iki ana ayet altında sıralanabilir. Her emri, bir iki kelimeyle özetleyerek yazınız (bkz. Çık.20:1-17):

"Tanrı'yı bütün yüreğinle seveceksin" (Tes.6:5) - "Komşunu kendin gibi seveceksin."
(Lev.19:18).

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Yasa, kutsal Tanrı'nın ahlaksal ve ruhsal isteklerini açıklamak için verilmişti. Bir kurtuluş yolu değerinde değildi (Gal.2:21); nitekim kuzuların kanıyla gelen kurtarıştan (Fısıh'tan) sonra verildi. Bütün insanlara günahlılığını gösterip yalnız lütufla kurtulabileceklerini öğretiyordu (Ga1.3:24-25). Ancak Tanrı'nın kutsallığını onaya koyarak halkından da kutsallık istemekteydi (Mat. 5:17; Rom. 3:31).

Bununla birlikte itaate bağlı bir antlaşmaydı. Mesih çarmıhta öldüğünde bu düzen sona erdi (2Ko.3:11; Gal.3:19; Ef.2:15; İbr.:8:1; 7:12). Ne var ki, şekilleriyle değilse de ortaya koyduğu kutsallık, kurbanlar ve tapınma ilkeleriyle Kutsal Yasa, günümüz için ruhsal bir rehber olmaya devam etmektedir!

- Rab, İsraililerin itaatine bağlı üç temel ayrıcalık vaat etti:
- a. "Bana ait bir halk (özel hazinem) olacaksınız" (19:5).
 - b. "Bana bir kâhinler krallığı olacaksınız" (19:6).
 - c. "Bana kutsal bir ulus olacaksınız" (19:6).

Bu üç vaat kilisede ruhsal olarak gerçekleşti (1Pe.2:9-10).

Bundan sonraki bölümler (21-24), kanunlar ve kurallar şeklinde TOPLUMSAL ilişkiler ve İBADET düzenlemeleri için On Emrin temel ilkelerini geliştirir. Kutsal Yasa sevginin, dürüstlüğün ve doğruluğun (adaletin) üzerine kuruludur. Dolayısıyla da düzenli ve sağlam toplumun temelini atar (20:18-24:18). Halk da "*Rab'bin bütün söylediklerini yerine getireceğiz...*" diye yemin ediyor (24:7).

Bölüm 25-31. TAPINMA ÇADIRININ PLANI VE HİZMETİ
Okunacak Ayetler: 26. ve 28. Bölüm

Bu “taşınır” Tapınak, İsrailoğullarının kampı ortasında durup göçebe topluma ruhsal yaşamın gerçeklerini (dünyada yolcu olduklarını) sürekli hatırlatırdı. Tapınma Çadırı’nın tasarısı, en ufak ayrıntılarına kadar Tanrı tarafından belirlendi (25:40; 26:30). Bugün de Tanrı’nın Tapınak Tasarısı (Kilise), yine insanın kararına bırakılmamış. Mesih’in tasarısı uyarınca kendi Elçilerine gösterilen modele göre düzenlenmeli (bkz. İbr.3:1-6). Aynı şekilde kâhinlere ilişkin bütün giysiler ve ibadet merasimleri Tanrı tarafından belirlenir (28:1-31:18).

Tapınma çadırının amacını şöyle özetleyebiliriz:

Tanrı’nın kendi halkı arasında yaşadığını gösteren bir araçtı. O’nun varlığı ve görkemi orada beliriyordu (25:8; 29:42-46; Say.7:89).

Günahlı insanın Tanrı’ya Yasa aracılığıyla değil, yalnız kurbanlarla yaklaşabildiğini gösteriyordu (Lev.16:3).

Bu iki amaç doğrultusunda tapınak aynı zamanda İsa’nın bir simgesidir: “Söz... *aramızda çadır kurdu*” (Yu.1:14; Grekçeden tercüme). Tapınak O’nun bedenidir (Yu.2:21). Çünkü kendisi İmanuel’dir; yani “Tanrı bizimledir” (Mat. 1:23)

En Kutsal Yer’e yalnız başkâhin, halkın günahlarını bağışlatmak için yılda bir defa girebiliyordu (bkz. Lev.16:2-34; İbr.9:7). İsa, bizi kesin kurtuluşa (İbr. 9:12) ve göksel tahta (Tanrı’nın huzuruna) ulaştıran yolu açtı (İbr. 4:14,16; 6:19-20). “*İsa’nın, kendi kanı sayesinde perdede yani kendi bedeninde bize açtığı yeni ve diri yoldan en kutsal yere gitmeye cesaretimiz vardır*” (İbr. 10:19; Mat. 27:51).

Böylece tapınağın üç bölümü (AVLU, KUTSAL YER ve EN KUTSAL YER) ve içindeki eşyaların yorumu, birbirlerine bağlantılı üç farklı anlam düzeyi içermektedir:

- 1) İsa’nın kurtuluşunu ve hizmetini simgeler.
- 2) İnsanın Tanrı’ya ulaşacağı kurtuluş yolunu gösterir.
- 3) İmanlının Tanrı’yla ilişkisini simgeler.

Üçünü birleştirdiğimizde bizler için ne gibi dersler çıkmaktadır? Hem Rab'bin kendisi, hem kurtuluş yolu hem de kurtulanlar olarak Rab ile derin, Kendi varlığıyla dolu bir ilişkinin iç içe olduğunu görürüz:

AVLU'daki *sunakta*, **kurtuluşa giriş** sağlayan kurbanı sunduk (Mesih'in kanı; bkz. 1Ko.5:7; İbr.9:22). Aynı zamanda sunakta tümüyle yakılıp sunulan kurbanlar gibi, kendimizi tümüyle adanan diri kurbanlar olarak sunuyoruz (Rom.12:1-2). *Leğende* ise günahın kirinden temizlendik, temizleniyoruz da (Kelam, Kutsal Ruh ve yeniden doğuş yıkaması ile; bkz. Ef.5:26; Tit.3:5). Çünkü "*kutsallığa sahip olmadan kimse Rab'bi göremeyecek*"tir (İbr.12:14).

KUTSAL YER'de kâhinler, halkın aracıları olarak ibadet ediyordu. Buradaki eşyaların kullanımı -şimdiki kâhinler olarak- (1Pe.2:9; Esi.1:6), bizlerin **günlük ibadetini** simgeliyor.

Şamdan aracılığıyla dünyanın ışığı olarak yaşamamız gerektiğini (Mat.5:14; Esi.1:20), *sunu ekmekleri sofrası* aracılığıyla emeğimizin ürünlerini Tanrı'nın sağlayışı olarak yine Kendisine sunmamız gerektiğini ve *buhurdanlık* aracılığıyla övgü ve dua sayesinde (Mez.141:2; Luk.1:10; Esi.5:8;8:3) Tanrı'yla sürekli bir ilişki kurduğumuzu hatırlarız.

EN KUTSAL YER, kurban kuzusu olarak İsa'nın bizler için kendini Tanrı'ya sunduğunu simgeler (İbr.9:24-26). *Antlaşma Sandığının* içindeki *On Emir Levhaları*, sandığın üstündeki tepsiye dökülen kan sayesinde artık bizi suçlamaz. Çünkü Tanrı'nın kutsallığını simgeleyen sandığın üstündeki keruvlar, dökülen kan yüzünden bizi suçlu bulan yasaları adeta göremez oldular (bkz. Rom.3:24-25,31). Bu sayede bizler de en kutsal yere, yani **Tanrı'nın huzuruna** girebiliriz (İbr.10:19-22; Ef.2:18,21-22). Böylece Tanrı'nın varlığıyla ve izzetiyle yüz yüze gelip dolarız. Ve bizde Tanrı isteğini yerine getirme arzusu doğar!

Bölüm 32-34. ALTIN BUZAĞI VE MUSA'NIN DUASI

Okunacak Ayetler: 32. Bölüm

Ne yazık ki İsrail halkı, Musa'nın Kutsal Yasa'yı Tanrı'dan almasını beklerken, "Bizi Mısır'dan o kurtardı" diye bir altın buzağı yaptılar ve ona tapındılar (32:1-35). Aslında bizler onlardan daha iyi değiliz. Yanlışlarından ders alalım (bkz. 1Ko.10:6-12). Bu, Tanrı'nın öfkesine yol açtı; çünkü halk kendisiyle antlaşma yapmıştı (19:5;24:7).

Tanrı, İsrailileri bu korkunç günahıtan ötürü yok etmeye karar verir (32:9-10). Musa Tanrı'nın önünde halk için şefaet eder (32:11-13). Duasında yalnız kendi yararını gözden çıkarmakla kalmaz (32:10-11), halkın zararından önce kendi yıkımını tercih eder! (32:32-33. Tıpkı Pavlus'un duası gibi: bkz. Rom.9:2-3). Rab böylece kararından vazgeçer^o (32:14) ve ölümleri durdurup meleğin önlerinden gideceğini söyler (33:2).

Musa, dualarında tam bir çoban yüreğini ve bu yüreğin neyle beslendiğini gösterir (33:12-18): Tanrı'nın yakın varlığı olmadan ve O'nun görkemini görmeden adım atmaz (33:15,18)

Bundan sonra Rab antlaşmayı yeniden yapar (34. bölüm).

Bölüm 35-40. TAPINAK KURULUR, TANRI ONU DOLDURUR Okunacak Ayetler: 36. ve 40. Bölüm

İsraililer, Mısır'dan çıkarken Tanrı'nın lütfuyla elde ettikleri altınları Tapınma Çadırı'nın yapımı için bağışladılar. Rab bunu, "gönülden ve yürekten" yapmalarını istedi (35:5). Bizler de Rab'bin lütfuyla birçok nimete sahibiz. Kendisinden aldığımız bereketlerden bir kısmını Rab'bin işi için ayırmak çok mu zor olur? İsrail'in yaptığı gibi, biz de kilisemiz için bağışları hem gönülden hem sevinçle hem de artan ölçüde verelim (36:6-7; ayrıca bkz. 1Ko.16:1-2; 2Ko.8-9).

Yine Yetro Musa'ya akıl verdi ve Tapınma Çadırı'nın yapımıyla ilgili işler en uygun kişilere verildi (35:30-40:38). İşte Rab'bin tasarısında da hizmet görevi ve cemaati geliştirme işi birkaç görevliye değil, bütün kutsallara mahsustur (Ef.4:12).

Tapınak ve üzerindeki bulut (Rab'bin varlığından bir parıltı), Tanrı'nın kendi halkı arasında sürekli bulunduğunu hatırlatacaktı. Ne

zaman bulut kalkıp hareket ederse halk onu izleyecektir. Yaşamları, “Rab’bin izinde yürüdüler” cümlesiyle özetlenebilir...

Tapınak yokken şüpheler, “*Acaba Rab aramızda mı, yoksa değil mi?*” diye sorarlardı (17:7). Günümüzde tapınak yok, ama tapınma aracılığıyla Rab’bin diri tapınağına (yani huzuruna) yükseliriz. Ne var ki, bunu ihmal ettiğimizde bizler de O’nun yakın varlığından şüphe duymaya başlayabiliriz. Ama tapınak (veya tapınma) Tanrı’nın isteğine göre yapıldığında “*Rab’bin izzeti meskeni doldurur*” (40:34-38). Mesih İsa Tanrı’nın varlığıyla dolmamız için aramıza geldi, bunun için Kutsal Ruh’u gönderdi, bunun için de cennette bize bir diriliş bedeni verecektir. O gün bugündür ve bizler, “*İşte Tanrı’nın konutu insanların arasındadır*” gerçeğini (Esi 21:3) tam olarak ruhumuzda yaşayabiliriz!

Sorular

- 1) Yehova ismi ne demek? O’nun “İsmi” ruhsal yaşamımızı nasıl olumlu olarak etkiliyor? Çalı örneğiyle açıklayınız.
- 2) Rab’le olan ilişkimizin bir yönünü, İsrail halkının çölde yaşadığı olaylardan biriyle kıyaslayarak açıklayınız.
- 3) Neden tapınak bu kadar önemliydi?

3. Ders - LEVİLİLER - Kâhinlerin El Kitabı

LEVİLİLER ismini İsrail’de kâhinliği⁰ üstlenen oymaktan alır: Levi oymağı. Bu kitap öncelikle kâhinlere yöneliktir. ÇIKIŞ’ta özgür kılınan İsrail bir kâhinler krallığı, kutsal bir ulus olarak tertiplendi. *LEVİLİLER* bölümü kâhinlik görevinin nasıl yerine getirileceğini anlatır. “*RAB Musa’yı çağırıp Tapınma Çadırı’ndan ona şöyle seslendi: ‘İsrail halkıyla konuş, onlara de ki,...’*” (1:1-2). Artık Rab halka tapınaktan seslenmeye başlar...⁰

İsrailliler doğrudan Kenan diyarına gideceklerine bulut ve ateş direği ile (bkz. Çık.13:21) güneye, Sina çölüne yönlendirildi. Orada bir yıl boyunca Rab’dan çeşitli vahiyler aldılar. Putperest halklarla yüzleşmeden, Rab ile buluşmak ve Kendisiyle sıkı bir ilişki kurmak gerekti. Kölelikten tapınak merkezli yaşama geçen İsrail, artık kurtuluştan hizmete, özgürlükten adanmışlığa adım atması için eğitiliyordu...

Yazarı: Musa’nın diğer iki kitabı için söylediklerimizle birlikte, *LEVİLİLER*’de elli altı defa “*RAB Musa’ya dedi*” ifadesi geçmektedir. Kutsal Kitap’ın başka hiçbir bölümü böylesine güçlü bir içsel kanıta sahip değildir. Ayrıca Mesih İsa da bu kitabın Musa’ya ait olduğunu belirtti (Mat 8:4).

Tarihi: Herhalde Musa bu bölümü, Çıkış’ı yazdıktan sonra İ. Ö. 1444’te kaleme aldı. Ama konuların bugünkü sıralaması, belki isyandan ötürü İsraillilerin çölde dolaştıkları 40 yıllık dönemden sonra verilmiş olabilir. Bu “el kitabının” tapınağın inşasından hemen sonra verildiği açıktır.⁰

Amacı: Tanrı’nın halka ilk seslenişi olarak kişisel ile toplumsal kutsallığa bir çağrıdır. Bu doğrultuda “kutsal” kelimesi 93 kez, “kefarete” kelimesi ise 51 kez geçiyor. *LEVİLİLER*, bu sözcüklerin Kutsal Kitap’ta en çok geçtiği bölümdür. Kutsal olan Tanrı’yla ruhsal ilişkinin, günahın bağışlanmasına ve itaat yaşamına bağlı olduğu vurgulanır.

“Kutsal” kelimesi (İbranicesi ‘kodeş’ yani kuddûs), “Tanrı’ya ayrılan” anlamına gelir. Tanrı’ya yaraşmayan her davranıştan ve ilişkiden sakınmak demektir (11:44; 18:2,3).

Kitabın içindeki kimi kurallar ve talimatlar bize garip gelebilir. Ama unutmayalım: bu yasalar Tanrı halkının ruhsal çocukluk evresinde ona yol göstermek için tasarlanmıştı. Rab görsel bir eğitim kullanarak onlara önemli ruhsal dersler verdi. Ama yalnız onlara değil, bizlere de. Çünkü *“İsa Mesih aracılığıyla Tanrı'nın beğenisini kazanan RUHSAL KURBANLAR sunmak üzere kutsal bir KÂHİNLER TOPLULUĞU olursunuz”* (1Pe.2:5).

Özellikleri: *LEVİLİLER* birçok kez ‘kan’ dan söz eder (93 kez). Çünkü, *“Kan dökülmeksizin bağışlama yoktur”* (17:11; İbr.9:22). Bu sayısız kurban çeşitleriyle Mesih'in çok yönlü ölümü ve bunun yararları önemle vurgulanmaktadır.

Bu kurallar kurtuluşun yolu değil, KENETLENEN iki halka gibi Tanrı'yla ruhsal beraberlik sağlamanın yoludur. Kurtuluş Fısıh kuzusuyla örneklenir. Levililer'de sözü geçen kurbanlar; kurtuluş için şükretmeye, günah yüzünden bozulan Tanrı beraberliğini yeniden sağlamaya yöneliktir. Kurtuluşa lütufla kavuşurken Rab'be boş ellerle geliyoruz. Ama tapınma ve beraberlik için verilen kurbanlar birer adaktır. Bu durumda *“Kimse önüme eli boş gelmeyecektir”* (Çık. 34:20; Tes.16:16). Kendimizden bir şeyler veriyoruz, hatta kendimizi Tanrı'ya adıyoruz.

Ana Hatları: *LEVİLİLER* kitabı iki ana bölüme ayrılır: a) Kurbanlar Düzeni (bölüm 1-10) ve b) Kutsal Toplum Düzeni (bölüm 11-27) İlk bölümler kurban düzeni ve kurbanları kesen kâhinler ile ilgilidir. Geri kalan bölümler ise, göçebe halkın kamu düzenini sağlayan kutsallık yasalarına ve bayramlara ilişkin düzenlemelere ayrılır.

Bu iki ana başlığı alt başlıklara şu şekilde bölebiliriz:

- Bölüm 1-3 ... Övgü Sunuları.
- Bölüm 4-7 ... Tövbe Kurbanları.
- Bölüm 8-10 ... Kâhinlerin Hizmeti.
- Bölüm 11-15 ... Günlük Hayatta Kutsallık.
- Bölüm 16-17 ... Ulusal Hayatta Kutsallık.
- Bölüm 18-20 ... Kişisel Hayatta Kutsallık.
- Bölüm 21-23 ... Kutsal Kâhinler ve Bayramlar.
- Bölüm 24-27 ... Ülkede Yenilenme.

Bölüm 1-3. ÖVGÜ SUNULARI

Okunacak Ayetler: 1. Bölüm

Tanrı Musa'ya tapınakta sunulacak beş ayrı kurban çeşidini açıklar İlk üçü, ÖVGÜ SUNULARI (hoş kokulu kurbanlar; Çık.29:18), Tanrı'yla **düzenli bir beraberlik** içinde bulunan imanlıların sundukları HAMDİ ve TAPINMALARINI örnekliyor (bölüm 1-3): Bu sunular zorunlu değil, isteğe bağlıydı. Ayrıca kişinin maddi imkânlarına göre büyük veya küçük adaklar sunulabilirdi. İkinci grup TÖVBE KURBANLARI (suç için sunular; 4:3), günahın Tanrı'yla insanın arasını açtığında **beraberliği yenilemek**, ruhsal ilişkiyi yeniden kurmak için sunulurdu (bölüm 4- 7).

a) Tümüyle “**yakılmalık sunular**” (1:1-17). Çoğu sunulardan bir parçası kâhine ve sunu getiren kişiye ayrılırdı. Kurbanın bir kısmı yenilerek Rab'le olan beraberlik simgelenirdi. Yakılmalık sunu ise, tümüyle Rab'be arz edilirdi. Çok çok pahalı ve en iyisi gerekliydi (“*lekesiz ve kusursuz*”, 1:3). Davut'un dediği gibi, “*Rab'be hiçbir bedele mal olmayan yakılmalık sunular sunmam*” (2Sa.24:24). Tamamen *gönüllü* bir sunuydu (1:3). Öyle ki, büyük bir *hamt* ve *övgü* isteğinden kaynaklanırdı.

Bizler de günümüzde en değerli kurbanı, kendi hayatımızı gönüllü kurbanlar olarak sunabiliriz: “...kendinizi Tanrı'ya **DİRİ**, **KUTSAL** ve **O'nu hoşnut eden bir kurban** olarak sunun. *Ruhsal tapınmanız budur*” (Rom.12:1). O'nun hizmetine kesin teslim söz konusudur. İsrail halkı için her gün yakılmalık sunu sunulurdu (Çık.29:38-42). Tanrı'ya adanmışlığımızı her gün tazelemeliyiz!

b) Bundan sonra “**ekmek sunusu**” gelir (2:1-16). Bu sunu da zorunlu değil, kişinin isteğine bağlıydı. Adağın çoğu kâhinlere veriliyordu.

Ekmek sunusu, Tanrı'nın Sözü'nü bizlere ileten hizmetlilere yöneliktir: “*Tanrı sözünde eğitilen, kendisini eğitenle bütün nimetleri paylaşsın*” (Ga1.6:6). “*Tapınakta çalışanların tapınaktan beslendiklerini, sunakta görevli olanların da sunakta adanan adaklardan pay aldıklarını bilmez misiniz? Bunun gibi, Müjde'yi yayanların da geçimlerini Müjde'den sağlamasını Rab buyurdu*” (1Ko.9:13-14).

Tıpkı Filipililerin Pavlus'u maddi olarak desteklemeleri gibi: *“gönderdiğiniz hediyeleri alınca bir eksiğim kalmadı. Bunlar GÜZEL KOKULU SUNULAR, Tanrı'nın beğenisini kazanan, O'nu hoşnut eden KURBANLARDIR”* (Flp.4:18). Biz bu adaklardan ne kadar sunuyoruz?

c) **“Esenlik sunusu”** (3:1-17), kurbanın yalnız bir bölümü yakılıyordu. Geri kalanı, sunu getiren kişi, ailesi ve arkadaşları kadar, hizmetçisi, Levililer, yoksullar, öksüzler ve dul kadınla SEVINÇLE paylaşılıyordu (Tes.12:6-7, 17-18). Üç çeşit esenlik sunusu vardı: 1) Tanrı'ya söz verilen (22:21), 2) tamamen gönülden, bir sevgi ifadesi olarak verilen (22:21) veya 3) bir berekete karşılık sunulan hamdın ifadesi olarak verilen adak (22:29).

Tanrı'yla olan beraberliğimizi ifade eden bu kurbanlardan üçüncüsü, insanlar arası esenlik ilişkisine, paydaşlığa ve beraberliğe işaret eder: *“Mesih'in esenliği yüreklerinizde hakem olsun. Tek bir bedenin üyeleri olarak bu esenliğe çağrıldınız. Şükredenler olun!”* (Kol.3:15). En büyük beraberlik ifadesi gerçekte ve ruhta sunulan toplu ibadet ve paylaşılan her değerli şeydir. *“Bu nedenle, İsa'nın aracılığıyla Tanrı'ya sürekli ÖVGÜ KURBANLARI, yani O'nun adını açıkça anan dudakların meyvesini sunalım. İyilik yapmayı ve sizde olanı başkalarıyla paylaşmayı unutmayın. Çünkü Tanrı BU TÜR KURBANLARDAN hoşnut olur* (İbr.13:15-16). Kardeşlerle ne kadar vakit geçirip ilgileniyoruz? Sevinç ve üzüntülerine ne kadar ortak oluyoruz? Nimet, bereket ya da dua, bunları paylaşıyor muyuz?

Bu kurbanların hedefi Tanrı'yı HOŞNUT ETMEKTİR! *“...Tanrı'nın beğenisini kazanan ruhsal kurbanlar”*dır (1Pe.2:5). Nitekim, gerçek imanlının en uygun tanımı şöyledir: yaşam amacı Rab'bi hoşnut etmek olan kişi (2Ko.5:9)!

“İnsanın Tanrı'yı bütün yüreğiyle, bütün anlayışıyla ve bütün gücüyle sevmesi, komşusunu da kendi gibi sevmesi, TÜM YAKILMALIK ADAKLARDAN ve SUNULAN KURBANLARDAN daha önemlidir” (Mar.12:33).

“Rab kendi sözünün dinlenmesinden hoşlandığı kadar yakılan takdimelerden ve kurbanlardan hoşlanır mı? İşte itaat etmek

kurbandan ve dinlemek koçların iç yağından daha iyidir” (1Sa.15:22; ayrıca Mez.51:16-17; Yşa.1:11-17; Mik.6:6-8).

Tanrı'nın en çok aradığı şey, sevgi ve itaat kurbanlarıdır! Bugün övgüyle a) kendini Rab'be sunmak, b) ondalığını kilisene vermek veya c) her bereketi kardeşlerle paylaşmak için fırsatı kaçıрма!

Bölüm 4-7. TÖVBE KURBANLARI

Okunacak Ayetler: 4 ile 5. Bölüm

Tövbe kurbanları, Tanrı'yla ve/ya kardeşlerle (komşuyla) olan BERABERLİĞİMİZİN günahtan ötürü KOPTUĞU ZAMANLAR için gereklidir: *“Paydaşlığımız Baba'yla ve O'nun Oğlu İsa Mesih'ledir... ONUNLA PAYDAŞLIĞIMIZ VAR der ve karanlıkta yürürsek, yalan söylemiş oluruz. Işıқта yürürsek BİRBİRİMİZLE PAYDAŞLIĞIMIZ olur ve O'nun Oğlu İsa'nın **kanı bizi her günahtan arındırır...** Yavrularım, bunları, günah işlemeyesiniz diye yazıyorum. Ama birimiz günah işlerse... **Kendisi (İsa) günahlarımızı... bağışlatan kurbandır”** (1Yu.1:3,7; 2:1-2).*

a) **“Suç için sunular”** (4:1-5:13), bilmeyerek veya istemeyerek işlenen suçlar için sunuluyordu. Ruhsal kirlilik, ihmal veya dalgınlıktan kaynaklanan günahları kapsıyordu.

İSYAN günahları ve küstahlıkla işlenen günahlar için sunu yoktu! (Say.15:30). Örneğin, Mesih İsa'ya bir zamanlar iman etmişken O'nu bile bile reddetmek gibi... (İbr.6:4-6; 10:26-29; 1Yu.5:16-17).

b) Son olarak **“ihlal için sunular”** gelir (5:14-6:7). Özellikle bir tazminat veya telafi gerektiren günahlar ile ilgilidir. Buna göre, kurban sunmadan önce yanlış olan şeyin düzeltilmesi veya verilmiş olan zararın tazmin edilmesi gerekiyordu...

“Bu yüzden, adağını sunağa getirdiğinde, orada kardeşin sana karşı bir şikâyeti olduğunu hatırlarsan, adağını orada, sunağın önünde bırak, git, önce kardeşinle barış; sonra gel, adağını sun” (Mat.5:23-24). Düşün: başka birinin itibarını zedeledin mi, ya da mallarına zarar verdin mi? Özür diledin mi? Zararını telafi ettin mi? Borçlarını ödedin mi? Güzel bir örnek isterseniz Luka 19:1-10'da Zakay'ın öyküsünü okuyun.

LEVİLİLER'in bu ilk kısmının sonunda, bir taraftan kâhinlere, bir taraftan da aileye ve dostlara ayrılan paylar konusunda ayrıntılara giriliyor, kurbanla ilgili talimatlar gözden geçiriliyor (6:8-7:38). Kurbanlar aslında günahı silmiyordu (İbr.10:4). Yalnız Mesih'in kanı bizi her kötülükten arındırır (1Yu.1:9). Buna rağmen kurban geçerliydi, çünkü Tanrı'nın esas kurbanı sağlayacağına ilişkin bir simgeydi. İmanla sunulduğunda imanlı aklanıp temizlenirdi (Rom.3:26).

Mesih yalnız günahın cezasından değil, günahın tutsaklığından bizleri kurtarmak için geldi. Çarmıhta birincisini sağladı. Şimdi göksel yerlerde bizler için şefaet ederken kendi ölümünün değerini gösterir ve bağışlamanın devamı, ruhsal beraberliğin sürekliliği için durmadan hizmet etmektedir! (Bkz. Rom.8:31-34; İbr.7:25-28; 1Yu.2:1-2).

Tanrı ister Eski Antlaşma'da ister Yeni Antlaşma'da olsun İsa'nın aracılık hizmetine çok büyük bir önem verir. Buna göre günlük hayatımızda en ufak bir günah durumunda gecikmeden onu itiraf edelim (birine zarar verdiyse bunu telafi edelim) ve böylece Tanrı'yla beraberliğimizi saf bir biçimde koruyup sürekliliğini sağlayalım!

İmanlı yaşamımızda zaferin sırrı bundan başka değildir!

Bölüm 8-10. KÂHİNLERİN HİZMETİ

Okunacak Ayetler: 9:23-10:7

Böylesine ayrıntılı kurban çeşitlerini gerçekleştirebilmek için, elbette uzmanlar tayin etmek gerekti. Bu üç bölüm, Tanrı'nın bunu nasıl çözümlediğini anlatır. Bu hizmetliler *seçilmiş* insanlardı. Herkes bu görevi yapamazdı. Bu sorumluluk "*Harun ve oğulları*"na verildi (8:1). Görevi yapabilmek için önce uygun bir şekilde *yıkanmalı* (8:6), sonra uygun giysiler giymeli (8:7-9) ve *meshedilmeliydiler* (8:10-12). Uygun bir kurban kesilerek (10:14-22), kanı üzerlerine sürüldükten sonra göreve hazırıldılar.

Mesih İsa Tanrı'yla insanlar arasında aracıdır (1Ti.2:5), KÖPRÜDÜR. Bu aracılık bir kâhinlik hizmetidir; nitekim O, bizim

başkâhinimizdir (İbr.1:3; 5:1-10; 7:25; 9:1-28), bu yüzden artık böyle aracılar gerek yoktur. Çünkü günah için aracılık tümüyle İsa tarafından yürütülmektedir. İsrail'in başkâhini ile Mesih arasında önemli paralellikler ve aynı zamanda farklılıklar vardır; bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

İsrail için sunu, bir hayvanın kanıydı; bizler için Mesih'in kanıdır (Lev.16:15-17; İbr.9:12);

İsrail için yılda bir kere kefarete kurbanı sunuluyordu; bizler için ilk ve son kez sunuldu (Lev.16:34; İbr.9:12);

İsrail için kurban, yalnız onların günahlarını kapsıyordu, bizler için Mesih'in ölümü Kendisine yaklaşan herkesi kurtarabilir (Lev.16:34; İbr.7:25);

İsrail'in başkâhininin sürekli arınması gerekiyordu; ama bizim başkâhinimiz "*sonsuz dek yetkin kılınmış*"tır (Lev.16:6; İbr.7:26-28);

İsrail için kurbanın geçerlilik süresi bir yıldır; Mesih'in ölümü sonsuz kurtuluş sağladı (Lev.16:34; İbr.9:12).

İsa nasıl bizler için aracılık etmekteyse, biz de başkaları için dualarımızla aracılık edebiliriz. Unutmayalım ki, "*doğru kişinin yalvarışı çok güçlü ve etkilidir*" (Yak.5:16). Gerçek imanlıların hepsi birer kâhindir (bkz. 1Pe.2:5; Esi.1:6). Kâhinlik gayret isteyen bir hizmettir. İmanlıları kâhinler olarak açıklayan İncil'in bu iki bölümü, zulüm altında bulunan kardeşlere yönelikti. Kendi kendini kurban olarak sunan bir kâhin olmak, kolay bir iş değildir.

Biz de seçildik (Yu.15:16), temizlendik (Yu.13:10;15:3), arındık (1Yu.1:9), meshedildik (1.Yu.2:20,27) ve hizmet giysileriyle giyindik (Rom.13:12-14; Esi.7:14). Bizim de sunacak kurbanlarımız var: Rom.12:1; Flp.4:18; İbr.13:15,16; 1Pe.2:5. Bunlar, kanı dökülen kurbanlar değilse de yine ruhsal bir bedel isteyen fedakârlıklardır.

Levili kâhinlerin meshedilme konusunu izleyen iki bölüm (9:1-10:11), bize birbirinden çok farklı iki durum sunar. 9. bölüm Harun'un ve görev arkadaşlarının kesin itaatini, 10. bölüm ise, üzücü bir itaatsizlik, rekabet ve küstahlık öyküsünü anlatır. Nadav ile Avihu "*Rab'bin buyruklarına aykırı bir ateş sundular*" (10:1).

Tanrı'nın yönlendirişini dikkate alarak hareket ettiğimizde O'nun varlığı bereket kaynağı iken, -varlığı En Kutsal Yer üzerinde duran ateş direği olarak kendini belli ediyordu- kutsallığını küçük görerek keyfimize göre kullanmaya kalkışırsak birden felakete dönüşebiliyor. Nitekim, “*Tanrımız yakıp tüketen bir ateştir*” (İbr.12:29). Yalnız başkâhin buhur sunabilirdi, çocukları değil... (Çık.30:7-9).

Bundan şu önemli ders ortaya çıkıyor: ibadetlerimizde yalnız Tanrı'nın emrettiğini yapmaya değil, EMRETMEDİĞİNİ DE YAPMAMAYA özen göstermeliyiz! (Bkz. 1Ko.4:6).

Bölüm 11-15. GÜNLÜK HAYATTA KUTSALLIK

Okunacak Ayetler: 11:44-47; 13:59; 14:54-57

Kitabın ikinci kısmı, halkın ruhsal yaşamına yönelik önemli kural ve emirler içerir.

GÜNLÜK YAŞAMDA KUTSALLIK: Bu kaideler öncelikle törenlerin temiz olması ile ilgilidir (11-15). Burada ruhsal kirlilik sınırsız bir önem kazanır. Kutsal Kitap'ın eski tercümesine göre “murdar” kelimesi, bu birkaç bölüm içinde 400 defadan daha fazla geçmekte! Buna göre bazı hayvanların yenmesi (bazı balıklar ve kuşlar dahil) yasaktı (11:1-47).^o Doğum sonrası için arınma törenleri belirlendi (12:1-8). Cüzam (13:1-14:57) ve daha başka fiziksel murdarlık durumları ile ilgili kurallar tespit edildi (15:1-33).

Bu ayrıntılı yasaklar günümüzde belki garip görünebilir. Fakat bedensel ve ruhsal temizlik konusuna önemli bir vurgu getirirler. Ana düşünce KUTSALLIKTIR: “***Kutsal olun, çünkü ben kutsalım***” (11:44,45; 19:2; ile 1Pe.1:16).

Mesih bizi Eski Antlaşma'nın şekilci (simgesel) ibadet kurallarından kurtardı (Kol 2:13-16,20-23). “*Tanrı'nın yarattığı her şey iyidir ve ŞÜKRANLA kabul olunursa hiçbir şey reddedilmemelidir. Çünkü her şey Tanrı'nın sözü ve duayla kutsanır*” (1Ti.4:4,5). Günümüz için LEVİLİLER bölümünün dersi, ibadet şekilleriyle ilgili değil, yürek temizliği ve kutsallıkla ilgilidir.

Bölüm 16-17. ULUSAL KUTSALLIK: KEFARET⁰ GÜNÜ

Okunacak Ayetler: 16. Bölüm

Kitabın bu aşamasında *iç temizlik* ve ünlü *Kefaret Günü* konuları işlenir (16:1-34; bkz.23:27; 25:9). İnsan içten ve dıştan temiz olmalıdır. Kefaret Günü'nün temin edilmesi, bütün İsrail halkına kesin bir af bilincini kazandırmak içindi. İmanlının esenliği ve sevinci, kurtulduğunu bilmesinden kaynaklanır!

Önce bir buzağı ve bir koç, sonra da iki ergeç seçilirdi. O sırada başkâhin, kefarete için seçilen ergenin başı üzerine ellerini koyup bütün halkın adına günahları itiraf ederdi. Bununla, günahın masum kurbanın üzerine geçtiği simgelenirdi. Kurban edilmeyen ergeç çölde salıverilirdi (günah keçisi). Bu, günahlının “yerini alan”, onunla “yer değiştiren” anlamına gelen “*azazel*” in yerine getirilmesi içindi (16:8,10). Ergenin bedenine günahı yükleyip çöle salmak, halkın günahının uzaklaştırılmasını simgelerdi (Mez.103:12).

Sonra yalnız başkâhin (kendi günahları için kurban sunduktan sonra), yılda bir defa yapılan Kefaret Günü'nde, En Kutsal Yer'e girip Antlaşma Sandığı'nın üzerindeki tepsiye kurban edilen ergenin kanını dökerdi. “Örtmek” anlamına gelen “kefarete” (İbranicesi: “kafar”) On Emir levhalarının, kurbanın kanıyla örtüldüğünü simgelerdi. Böylece, Tanrı'nın kutsallığını temsil eden sandığın üstündeki keruvlar (melek heykelleri), bizi suçlu bulan emirleri kandan ötürü adeta göremez olurdu (bkz. Rom.3:25-26; 1Yu.2:1-2).

Vaftizci Yahya, İsa'yı “*günahı ortadan kaldıran*” olarak tanımlarken belki bu resmi gözünün önüne getiriyordu (Yu.1:29). Çünkü İsa, günahı yüklenip ‘*azazel*’ olarak bizlerle yer değiştirdi. “*Doğru kişi olarak doğru olmayanlar uğruna...*” “*günahlarımızı... kendi bedeninde yükledi*” (1Pe.3:18; 2:24); ‘Kefarete’ olarak ise, çarmıhta “*günahı bağışlattı*” (Rom.3:25; 1Yu.2:2; 4:10). Bu yüzden her gerektiğinde Tanrı'yla ilişkiyi yenilemek için bağışlamanın sağlandığını biliyoruz!

Bir sonraki bölümde (17:1-16) kurbanlarla ilgili, daha başka ayrıntılar verilir. Bu konuda titiz davranmak lazım, çünkü diğer ulusların kendi putlarına sundukları kurbanlar aslında cinlere sunulurdu (17:7; Tes.32:17; 1Ko.10:20).

Burada kurban konusunda kanın önemi vurgulanır (17:11). Kutsal Kitap, “*kan dökülmeksizin bağışlama olmaz*” gerçeğini kesinkes duyurur (İbr.9:22). İsa, döktüğü kendi kanının, Tanrı’yla barışan insanların affını, esenliğini ve özgürlüğünü sağlayacağını biliyordu (Mat..26:28; Mar.14:24; Rom.3:25; 5:9; Ef.1:7; 2:13; Kol.1:14,20; İbr.12:24; 13:20; Esi.1:5).

Bölüm 18-20. KİŞİSEL HAYATTA KUTSALLIK

Okunacak Ayetler: 19. Bölüm

Bu emirlerin üçüncü grubu *ahlaki temizlik* ile ilgilidir (18:1:20:27). Kutsal olmaya çağrılan Tanrı’nın halkı için yüksek bir ahlak vazgeçilmezdir. “*Ben RAB’İM*” ve “*kutsal olun çünkü ben kutsalım*” ifadesi (20:26), 18. ile 20. bölümlerde yaklaşık 30 kez geçmektedir! Topluluğun yararı için bu yasaklar en küçük ayrıntılarına kadar anlatılır.

Günümüzde ahlak kurallarında görülen gevşeme, suçluluk ve bunalım büyük huzursuzluğa neden oluyor. Evrensel ahlak yasaları var ve insanlar yalnız Tanrı’ya bağlı yaşadıklarında mutlu olabilirler. O bizi, böyle bir özellikte yarattı. Buyruklarını görmezlikten gelirsek kendimizi mutsuzluğa mahkûm etmiş oluruz.

SEVGİYİ YAŞA... Bu bölümlerden bazıları kâhinlerle ilgili kuralları işler, ama halka kutsallığın gereğini sık sık hatırlatır (19:2; bkz. 1Pe.1:16; 2:5). Bu kutsallığın gerekleri yalnız ruhsal hizmet verenler için değildir, Tanrı’nın bütün çocukları kutsal olmalıdır. Aynı zamanda *cömert* (19:9-10), *dürüst* (19:11-13), *yumuşak huylu* (19:14-10) ve *pak* (19:19-22) olmalıdır. Kısacası:

“KOMŞUNU KENDİN GİBİ SEVECEKSİN” (19:18, 34).

“*Zina etme, adam öldürme, hırsızlık yapma, başkasının malına göz dikme*’ buyrukları ve bundan başka ne buyruk varsa, şu sözle özetlenir: ‘*Komşunu kendin gibi sev*’” (Rom.13:9; ayrıca bkz. Mat. 5:43;19:19;22:39; Mar.12:31; Gal.5:14; Yak.2:8; özellikle Luk.10:25-37).

Bölüm 21-23. KUTSAL KÂHİNLER VE BAYRAMLAR

Okunacak Ayetler: 21. Bölüm

Bu bölümde toplum içi ilişkiler üzerine bazı kurallar vardır (19:23-20:27). Bir dizi kural da kâhinliğin kutsallığı (21:1-9), başkahinin atanması (21:10-15) ve kâhinlik görevine engel olan sakatlık durumları ile ilgilidir (21:17-22). Kurbanlar ve sunular (22:17-33), haftalık ve yıllık bayramlar (23:1-44), tapınma çadırı için yağ ve sunu ekmekleri (24:1-9) ve küfür ile gaddarlığa dayalı günahlar gibi konularda (24:10-23) kâhinlere talimatlar verilir.

Bayramlar, Tanrı'nın geçmişte sağladığı büyük kurtuluş ve bereketlere tekrar dikkat çekmek için fırsat tanıyordu. Aynı zamanda ileti bakıp Mesih'in gelişiyle tamamlanan vaatlere işaret ediyordu. Böylece iman yaşamını, Tanrı'nın zaman üstü zaferini kutlayan bir sevinç ve şükran yaşamı olarak simgeliyordu.

Yıllık Bayramların toplamı yediydi. İlk dördü Mesih'in birinci gelişinde tamamladığı işleri, son üçü (üçü de yedinci ayda kutlanırdı) ikinci gelişinde tamamlayacağı işleri önceden resimlerdi. Yedi sayısının önemi şudur; Tanrı'nın sayısı olup O'nun mükemmel işini simgelerdi (Tıpkı yaratılışın 7 günde tamamlanması gibi).

“Yedili” bayramlar:

- a. Haftalık dinlenme, sept günü Yedi günde bir.
- b. Fısıh bayramı Yedi gün sürer.
- c. Pentikost bayramı Yedinci hafta.
- d. Kefaret Günü Yedinci ay.
- e. Sept veya istirahat yılı Yedinci yıl.
- f. Lütuf Yılı Yedinci sept yılı.

Bayramların bizim için anlamı da şöyledir:

Bayramlar:	Bizim için anlamı:
1) SEPT GÜNÜ	Gereksiz dinsel işlerden dinlenmek (İbr.4:1-10).
2) FISIH BAYRAMI VE MAYASIZ EKMEKLER	Mesih'in kurban ölümü ve O'nun günahsız yaşamı (1Ko.5:7-8).
3) TURFANDALAR	Mesih'in ve imanlıların dirilişinin örneği (1Ko.15:20,23).

4) PENTİKOST	Kutsal Ruh'un dökülüşü ve kilisenin ilk hasatı (Elç.2; Yak.1:18; Esi.14:4).
5) BORAZANLAR	İmanlıların dirilip göğe alınması (1Ko.15:52; 1Se. 4:16,17).
6) KEFARET GÜNÜ	Mesih'in kefareti, yani günahları bağışlatan kurban oluşu (İbr.9:23-26).
7) ÇADIRLAR	Mesih'in Krallığında İsrail'le birlikte tapınan uluslar (Zek.14:16).

Bölüm 24-27. ÜLKEDE YENİLENME!

Okunacak Ayetler: 25. Bölüm

Daha sonraki bölümlerde, toprağın yedi yılda bir nadasa bırakılması (sept yılı), 50 yılda bir Lütuf Yılı kutlanması ve yabancılara nasıl davranılması gerektiği konularıyla ilgili kurallar geçer (25:1-55). Kitabın sonunda bir dizi yargı uyarısı ve kutsama da geçer (26:1-46). Son olarak, adaklara ve ondalık konusuna ilişkin bir paragrafa yer verilir (27:1-34).

İsrail'in Babil'e sürgün edilmesinin en büyük sebeplerinden biri, dinlenme yıllarının tutulmayışydı (26:33-35). Öyle ki sürgün, tutulmayan her sept yılı için bir yıl sürdü! Yani 70 yıl... (2Ta.36:21; Yer.25:11; 29:10). Ya Tanrı'nın lütfuyla sağladığı dinginlikte yaşarız, ya da doğal benliğin tutkularına esir alınır ve ruhsal sürgünü çekeriz.

Lütuf Yılı kölelerin, borçluların, tutsakların vs. karşılıksız olarak özgür kılındıkları yıldır... Herkese af çıkardı. İsa Lütuf Yılı'nın ruhsal anlamını tamamladı: *"Rab'bin LÜTUF YILINI ilan etmek için beni gönderdi"* (bkz. Lu.4:17-21). O bizi tümüyle özgür kıldı!

Böylece Tanrı halkı şunu öğreniyordu: toprak ve mallar kendilerine ait değil, Tanrı'nın bir emanetiydi (25:2). Halk onu sahiplenmeden bir kahya gibi idare etmeliydi (25:23).

LEVİLİLER bölümü, hayatımızda Tanrı'ya en önemli yeri vermemiz (1:1-17), af için O'nu aramamız (16:1-34), kendimizi temiz tutmamız (19:2) ve komşularımızı sevmemiz gerektiğini (19:18) hatırlatmak için vahyedildi. Günümüzde bu "görsel" örneklere gerek yoksa da içindeki ruhsal ilkeler her zaman aynı önemi taşıyacaktır.

Sorular

- 1) Kesilen değişik kurbanların iki ana amacı neydi?
- 2) Kefaret Günü'nü kendi sözlerinizle anlatınız.
- 3) Komşumuzu kendimiz gibi sevmek konusunda Levililer 19. bölümden uygulanabilir dört ilke çıkarınız.

4. Ders - SAYILAR (Çölde Sayım) - *Feci Bir Yolculuk*

Kutsal Kitap'ın bu bölümü, içinde bulunan bazı sayımlardan ötürü (başta ve sonda) “SAYILAR” ismini alıyor. İbraniler eskiden, bu kitapçığın içeriğini daha iyi anlatan “Çöldeki günler” ismini kullanıyorlardı (1:1). SAYILAR bölümü, Sina dağı ile Moab arasında, çölde 40 yıl süren İsrail'in yolculuk öyküsünü anlatır. Kitap anlatıma, Mısır'dan çıkışın ikinci senesinde başlar ve Ürdün ırmağını geçip vaat edilen diyarı fethetmek için ikinci neslin yaptığı hazırlıklarla biter.

İşlenen en önemli konular, yolculuk sırasında İsrail'in sık sık düştüğü ahlaksızlık ve putperestlik olarak beliren İSYAN ile ilgilidir. Buna karşılık Tanrı, halkını sık sık ve ağır bir biçimde cezalandırır. SAYILAR üzücü bir öyküyü konu alır. Ama bununla birlikte Musa, Kalep ve Yeşu gibi Tanrı adamlarının yaşamını sergileyerek Tanrı'nın, bazen ağır davransa da Sözünü dinleyenleri ve Kendisini sabırla bekleyenleri ödüllendirdiğini de bildirir. Bu yüzden kitapçıkta bizler için çok önemli dersler vardır (Rom.15:4).

Yazarı: SAYILAR'ın Musa'nın kaleminden çıktığı, LEVİLİLER ve İKİNCİ YASA (Tesniye) bölümleriyle olan bağlantılardan anlaşılır. Ayrıca sık sık “RAB Musa'ya dedi” ifadeleri tekrarlanır. Hatta Tanrı Musa'ya bu kitabı yazmasını doğrudan emretti (33:2). Bunun dışında gerek Mesih İsa gerekse Elçiler, Musa'yı SAYILAR'da sözü geçen olaylarla bağdaştırdılar (Yu.3:14; 1Ko.10; İbr.3;4; 10:26). Sonuç olarak İsa bu kitabın yazarı olarak açıkça Musa'yı gösterdi (Yu.5:46).

Tarihi: Kitap İ.Ö. 1405 yılında tamamlanmış olsa gerek. Nitekim öykü, 1444'te başlar (bölüm 9) ve Musa'nın ölümünden az önce biter. Böylece geçen toplam zaman 38 yıl ve 9 aydır.

Amacı: Kitabın amacı, Tanrı'nın halkına karşı gösterdiği sabrı vurgulamak ve aynı zamanda O'nun kurtarıcı merhametinin, halkı günahlarından ötürü cezalandıramayacağı anlamına gelmediğini göstermektir. Lütüfla kurtuluş, sorunsuz ve ahlaksız bir yaşama izin vermez. Aksine hizmet ve zafer için kurtuluştur.

İncil bizlere *SAYILAR* bölümünden özellikle iki önemli ders aktarır. 1. Korintliler 10, *SAYILAR*'ı örnek göstererek imanlıları şikayetle Rab'bi sinamamak ve kendi kaprislerinden putlar yapmamak konusunda uyarır! İbraniler'in 3'üncü ve 4'üncü bölümleri ise, Rab'bin kurtarışı karşısında yüreği katılaştırıp lütfu reddetmek konusunda uyarır. Bundan ötürü imanlılar, esenlikten yoksun kalıp etkin bir hizmet için yarış dışı edilebilirler!

Özellikleri: *SAYILAR*'da İsrail'in iki nesli konu edilir Birinci nesil, büyük mucizeleri gördüğü halde (Mısır'dan çıkış, Kızıl Deniz'den geçiş vs.), putperestlik, itaatsizlik ve isyandan ötürü helak oldu. İkinci nesil, ruhta Kutsal Yasa'yla beslenerek, bedende ise man denilen besini yiyerek büyüdü ve Ürdün doğusundaki toprakları ele geçirmek için Tanrı tarafından kullanıldı.

LEVİLİLER bölümü nasıl halkı ibadete hazırlıyorsa, *SAYILAR* bölümü de onu hizmet ve savaş için düzenliyor. İki nesilde de (kitabın başında ve sonunda) askerlerin sayılması bu sebeptendir. Ayrıca Rab onlara kamp kurmayı (ordugâh), alay şeklinde yürümeyi, erzak bölüştürmeyi, yetkililere itaat etmeyi öğretir ve savaşa öncülük eder. "*Rab cenk eridir; ismi Yehova'dır*" (Çık.15:3). Hatta ganimeti nasıl paylaşacaklarını da gösterir (31, 34 ve 35. bölüm). Sayılar bölüm 1-20'de halk hayatta kalmayı öğrenir, bölüm 21-36'da ise savaşır, Rab'bin gücüyle kazanır ve gelecekteki karşılaşmalar için hazırlanır.

Ana Hatları: *SAYILAR* kitabı şu 3 ana bölüme ayrılır: a) Yürüyüş Başlar (bölüm 1-12), b) 40 Yıllık Erteleme (bölüm 13-25) ve c) Diyara Giriş (bölüm 26-36):

- Bölüm 1-4 ... Halkın Sayımı.
- Bölüm 5-8 ... Halkın Arınması.
- Bölüm 9-12 ... Yol Gösterici Tanrı
- Bölüm 13-15 ... İmansızlıktan Çöle.
- Bölüm 16-21 ... İsyanla Ölen Nesil.
- Bölüm 22-25 ... Bereket ve Lanet.
- Bölüm 26-30 ... Sayım ve Devir.
- Bölüm 31-33 ... İlk Zaferler.
- Bölüm 34-36 ... Toprağın Bölüşülmesi.

Bölüm 1-4. HALKIN SAYIMI

Okunacak Ayetler: 1:1-3, 45-46

Kutsal Yasa'yı (*ÇIKIŞ*) ve Tapınak düzeniyle ilgili talimatları (*LEVİLİLER*) aldıktan sonra İsraililer yürüyüşe başlayabilirlerdi. Geriye kalan hazırlıklar, askerleri (603.550 asker!) ve Levilileri sayıp yürürken veya kamp kurarken herkesin (12 oymağın) alacağı yeri belirlemektir (*SAYILAR*). Halk yürüyüş için ve saldırılara karşılık vermek için hazırlanır. Bunlar, hedefe yürüyen ve ruhsal savaş veren kilise için çok pratik dersler içermektedir!

Sayımlar ve düzenlemeler, her şeyin bir düzen içinde yapılması gerektiğini gösteriyor. Rab, halkın bu pratik ayrıntılara önem vermediği takdirde böyle bir yolculuğu tamamlayamayacağını biliyordu. Tanrımız, düzene ve tasarı yapmaya "bayılıyor." Kendisi esenlik ve düzen Tanrısıdır (1Ko.14:33, 49). Her şeyi ön tasarılarına göre yapıyor (Ef.1:11) ve çocuklarının bunlara uymalarını bekliyor.

Levililer kâhinlere destek olmak için seçildiler ve bu bölümde bununla ilgili sorumlulukları tanımlanır (3:1-4:49). Hem halka verdikleri *ruhsal* hizmet için kâhinlere destek olmalı, hem de halkın *fiziksel* rahatlığını sağlamalıydılar. Çünkü Tanrı, hayatın bu iki yönünü de önemsiyor.

ÇIKIŞ, İsrail'in Mısır'dan Sina dağına kadar geçen yolculuğunu, *LEVİLİLER* ise, bu dağdaki günlerini anlatır. *SAYILAR* dağdan Kadeş'e kadar geçen yolculuğu, oradan da gönderilen 12 casusun (gözlemci) imansızlıkla halkı diyara girmemeye ikna ettiklerinde, çölde geçen 40 yıllık yolculuğu anlatır. *İKİNCİ YASA* bölümü (Tesniye), Ürdün'ü geçmeden önce Musa'nın Nevo yakınlarında yaptığı son konuşmayı kaydeder.

Bölüm 5-8. HALKIN ARINMASI

Okunacak Ayetler: 6:1-7:11

Bazı hastalık durumları, toplumun sağlığını tehlikeye atıyordu. Bu yüzden *sağlık* ile ilgili önlemler gerekliydi (5:1-10). Aynı şekilde Tanrı, halkın *ahlaki* düzeniyle de ilgileniyor (5:11-31). Aile yaşamı büyük bir önem taşıyor ve birçok buyruk, ev içi sorunları ve çatışmaları önlemek için veriliyor. Ama en önemlisi; üç hafta sonra vadedilen diyara doğru yola çıkmalarıydı... Halk bu şekilde diyara girmek için hazırlanıyordu.

İbraniler mektubunda (İbr.4:9-11) vadedilen diyar, imanlıların girebildikleri bir huzur yaşamı olarak tanımlanmaktadır. Rab'bin esenliğinin egemen olduğu böyle bir yaşam sürebilmek için bizim de hem ruhsal hem fiziksel hem ahlaksal hem de ev içi ilişkilere önem vermemiz ve bir düzen kurmamız gerekir.

Hizmetle ilgili bu kitap din görevlisi olmayanlara, kutsal hizmette yer alabilmeleri için özel bir izin verdi. "Nezir yemini" gerek erkek gerek kadın, herkese açıktı (6:1-21). Buna göre bir süre için kendini adamak isteyen kişi, içki içmekten, saçını tıraş etmekten ve cesede dokunmaktan sakınmalıydı. Adama süresince kışı Rab'be "adanmış" ve "kutsal" anlamına gelen "takdis" ve "mukaddes" sayılacaktı.

Üzüm bile yemeyecekti. Asma, yerleşik toplumun simgesiydi. Göçebe halklar asma bağları kurmazlar, çünkü bu, yıllar alacak bir iştir. Böylece içkiden ve üzümün bütün ürünlerinden sakınmanın anlamı (sarhoş olmamaya yönelik buyrukla birlikte), yeryüzündeki *yolcu* yaşamımızın geçiciliğini vurgulamaktı. Bizler de imanlı olarak bu hayatta rahatlığı ve keyfi aramayız, çünkü esas yuvamız bu dünya değildir (1Pe.1:17; 2:11).

Tıraş olmamak yönündeki kural, adanmışlığın işaretiydi ve büyük olasılıkla hizmetin ilahi kaynağını hatırlatmak için verilmişti. Şimşon örneğinde görüldüğü gibi (Hak.13-16), nezir adağını benimseyen kişi bu özel hizmet için ilahi bir güç alıyordu. Bu gücün insanın becerisiyle yakından uzaktan hiçbir ilgisi yoktu. Dolayısıyla tıraş edilmemiş saçlar, el değmemiş bir güç kaynağı demektir: *KUTSAL RUH* (Hak.13:25; 14:6,19; 15:14). Vaftizci Yahya, bu adamanın bir başka güzel örneğidir (Luk.1:15; Mar.1:6). Bugün de imanlıların, adanmışlığın bu yönlerini hatırlamaları önemlidir.

Son olarak, insanlığa günahlı doğasını hatırlatan ve günahın kirliliğine simge olan ölüm durumunda "nezirler" ölüye dokunamazlardı. Bu şekilde *kutsallığın* önemi vurgulanıyordu. "Nezir" olarak adanmış imanlının yaşamı için üç önemli simge bulunmaktadır: yaşamın geçiciliği, ilahi gücün önemi ve pak bir yaşamın gerekliliği. Bizler de bu şekilde diri kurbanlar olarak bedenimizi Tanrı'nın hizmetine sunuyoruz (Rom.12:1,3). Hatta duaya

özel zamanlar ayırmak amacıyla günlük yaşamın bazı ilişkileri ve doğal haklarını bir süre için “askıya” alabiliriz (örn.1Ko.7:5, 29-31).

İnsanın Tanrı için yapabileceklerini özetleyen ve adama ile ilgili olan bu sözlerden sonra *SAYILAR*, Üçlülük olan Tanrı'nın insanlar için yapacaklarını özetleyen önemli bir kutsama sözünü bildiriyor (6:22-27). Tanrı'nın, yakın varlığıyla halkın arasında bulunduğunu hatırlatan bu kutsama,⁹ halk için esenlik ve kuvvet ifade ediyordu:

“... *YAHVEH seni kutsayıp korusun;*
YAHVEH sana yüzünü parlatsın
(ateş direği olarak; yani: yüzü sana gülsün)
ve merhamet eylesin;
YAHVEH senin üzerine yüzünü yükseltsin
(bulut olarak kendini belli eden varlığı)
ve sana esenlik versin”

Bundan sonraki iki bölüm (7:1-8:16), oymak önderlerinin bağışlarını düzenler ve Levililerin hizmet için adanmışlığını dile getirir. Bu iki bölüm, Tanrı'ya olan hizmetimizin yalnız ondalıklarımızı değil, daha önemlisi, adanmışlığımızı da gerektirdiğini tekrar gösterir. Çünkü Rab, ruhsal hizmette halkının tamamını kullanmak istiyor.

Bölüm 9-12. YOL GÖSTERİCİ TANRI Okunacak Ayetler: 10:11-13; 11:1-15

9. Bölüm, çöldeki yolculuğa hazırlanırken halkın Fısıh bayramını nasıl kutladığını anlatır. Yeryüzündeki yolculuğumuzun tek dayanağı ve güç kaynağı, yalnız ve yalnız Fısıh kuzumuzu simgeleyen çarmih zaferidir!

“Murdar” olan hiç kimse (örneğin, cesede dokunmuş olan bir kimse), bu kutlamaya katılamazdı. İsraililer Musa'ya, yeni yaşamın tek kaynağını simgeleyen Fısıh bayramına tam olarak herkesin katılmasını sağlamak için “murdarlık” durumlarına nasıl bir çözümün getirilebileceğini sordu. Yol gösterici Tanrı da çıkış yolunu gösterdi (9:1-14). Önemli sorularımız için her zaman Rab'bin bir cevabı vardır!

Fısıh İsraililere, Rab'bin kesin kurtarışını ve Mısır'dan yola çıkışlarını hatırlatıyordu. Kurtulmuşlardı! Ama önlerinde azgın bir çöl ağzını açmışçasına onları yutmak için bekliyordu... Bu yolculukta bir rehber gerekliydi. Rehberleri Rab'bin ta Kendisiydi! Nitekim Rab, varlığını sürekli belli eden bir bulut aracılığıyla ne zaman kalkmaları ve ne zaman durmaları gerektiğini adım adım gösterdi (9: 15-23). Halk yalnız ve yalnız bulutun hareketlerine göre oturup kalkacaktı! Bulut her gün kalkarsa, İsraililer her gün yola koyulurdu. Bulut bir ay ya da bir sene beklerse, İsraililer bir ay ya da tam bir sene yerinde dururdu! *"Rab'bin buyruğunda kamp kurar; Rab'bin buyruğunda yola çıkarlardı"* (9:20).

Ruh'tan doğan kişi de rüzgârın istediği yere yönelttiği yelken gibidir (Yu.3:8): Ruh'un esintisi bütün yaşamına yön verecek ne zaman kalkması ne zaman da dinlenmesi gerektiğini gösterecektir... *"Tanrı'nın Ruhuyla yönetilenlerin hepsi Tanrı'nın oğullarıdır"* (Rom.8:14). *"Ruh'un sayesinde yaşıyorsak, Ruh'un izinde yürüyelim"* (Gal.5:25).

Halkı bir araya toplamak, tehlike durumunda uyarmak veya savaşa çağırmak için iki gümüş boru yapıldı (10:1-10). İsrail topluluğuna birlik veren (bir araya çağırın), yürüyüşe hazırlayan (10:2), düşmanların saldırılarından koruyan (10:9), kutlamaların mutluluğunu haber veren, kurbanlarını ağırlayan ve onları Tanrı'nın katına yükselten (10:10) bu çağrı boruları, bugün de kilise topluluğuna duyurulan Rab'bin sözünün niteliklerini simgelemektedir (1Ko.14:8).

Kenan diyarına doğru yola çıkma zamanı gelir (10:13). Bu Özel Fısıh kutlamasından sonra halk bulutun kalktığını görür ve bu büyük olayı haber veren boru sesleriyle, kendi sancağının arkasında dizilen her oymak yürüyüşe hazırlanır. Ahit Sandığı, üç günlük yol önde gider ve onlara *"istirahat yeri"* arar! (10:33).

"Sandık yola koyulduğu zaman Musa: 'Kalk, ya Rab ve düşmanların dağılsın' derdi, 'Senden nefret edenler önünden kaçsınlar.' Sandık durduğu zaman, 'Ya Rab, İsrail'in on binlerce binlerine dön'" duasıyla (10:35-36) kendilerini tümüyle Rab'be emanet ederek düşmanın saldırılarını önlerlerdi! Çünkü onların kalkanı, öncüsü ve en önemlisi, aralarında bütün görkemi ve gücüyle mesken kurmakta olan, her şeye kadir tek Tanrı'nın Kendisiydi!

Bugün Rab aynı güç ve yetkiyle “kiliselerin ortasında yürüyor” (Esi.2:1; 1:12-13). Böylece Rab’bin gelini, düşman için “sancak açmış ordu gibi korkunçtur” (Neş.6:4).

Ne var ki az sonra, bu görkemli kalkışın heyecanı yerine uzun, zor ve yorucu bir yolculuk ağırlığını hissettirmeye başlar... Burada İsrail halkının ve dolaylı olarak günümüzün Tanrı halkının (kilisenin) epey üzücü bir portresi çizilmeye başlanır. İlk olarak İsrail oğulları, çöl yaşamı karşısında eski kölelik durumundaki “rahatlığı” özleyip şikâyette bulunurlar (11:1-6).

Bir yeri veya durumu kölelik veya kuraklık haline getirenin Tanrı’nın yokluğu olduğunu anlamadılar. Tanrı’nın varlığı, dünyasal her ihtiyacımızın karşılığını da sağlar (Mat.6:33). Doğal benlik için, kurtulmadan önceki dünyasal yaşam elbette daha rahattır. Dünyasal yaşamı özlüyorsak, Tanrı’nın günlük “man” sağlayışı bile bitkinlik verebilir (11:4-9).⁹

Halk kendi ihtiyaçlarını cömertçe karşılayan Tanrı’ya dua edeceğine, dolaylı olarak O’ndan şikâyetçi olur. Rab yine de onlara dilediklerini verir: bol et. Tonlarca bıldırcın ağlarına yakalanır, ama şikâyetlerinde yatan aynı nankörlük ve açgözlülük fazla yiyip ağır hastalanmalarına yol açar (11:10-35).

Ne yazık ki, şikâyet bulaşıcı bir hastalıktır. En asil aileleri bile bozabilir. Bu sefer şikâyet kendini rekabet ve kıskançlık olarak gösterir. Musa’nın ağabeyi ve ablası Harun ve Miryam, kardeşi hakkında şikâyette bulunur! (12:1-16). Bundan hepimiz çok ciddi dersler almalıyız:

- 1) Bütün şikâyetler Tanrı’nın kulağına gider (12:2b).
- 2) Tanrı kullarına karşı temelsiz şikâyet (iki veya üç tanık olmadan; 1Ti.5:19) isyanın tohumudur.
- 3) Her şikâyet aslında O’na karşıdır (16:11; Çık.16:8); büyük saygısızlık (hakaret) ve bir imansızlık eylemidir (14:11).
- 4) Şikâyetlerimiz Tanrı’yla beraberliğimize engel olur ve huzursuzluk, hatta hastalık olarak bize geri dönebilir (12:9 vd.).
- 5) Şikâyetin tek ilacı tövbe (12:11) ve arkasından şükrandır!

Bölüm 13-15. ŞİKÂYETTEN İMANSIZLIĞA, İMANSIZLIKTAN İTAATSİZLİĞE, İTAATSİZLİKTEN ÇÖLDE HAPİS YAŞAMINA...!

Okunacak Ayetler: 13:1-2, 26-33; 14:20-35

Tanrı'nın talimatları uyarınca Musa her oymaktan bir temsilci seçip diyarı incelemeleri için gönderir. Görevleri; orada yerleşik halkların savunmalarını ve diyarın verimliliğini araştırmaktır. Ne yazık ki, 12 gözlemci aynı olayları değerlendirip farklı yorumlar yaptılar. Gözlemcilerden onu, mantığın gözleriyle yalnız engelleri ve tehlikeleri görür; diğer ikisi ise, iman gözleriyle fırsatları ve yararları görür. Halk bir taraftan imansızlık ve korkudan, bir diğer taraftan isyan ve rekabetten ötürü diyara girmeyi reddeder (13:1-14:10).

Aslında Rab'bi reddetmiş olurlar. O'nu reddetmenin kaçınılmaz sonucu, bu reddedişin geri tepmesi ve Rab'bin onları reddetmesidir. Rab'bin lütfunu reddetmek, O'nun sevgisini reddetmek demektir (bkz. İbr.3:7-4:11; 6:4-8; 10:26-39; 12:15-17). Çünkü *"Tanrı'ya yaklaşan, O'nun var olduğuna ve kendisini arayanları ödüllendireceğine iman etmelidir"* (İbr.11:6). Musa bıkkınlık getiren bu halk için yine dua ile aracılık eder (14:11-19) ve Rab merhametiyle onları affeder. Fakat imansızlıklarında inat ettikleri için, vadedilen diyara giremeyeceklerdir (14:20-45).

Rab bir kişiden veya bir nesilden bereketini kolay kolay kesmiyor. Ama O'nun sabrının da bir sınırı vardır. Mısır'dan çıkan nesil, başta on önemli konu olmak üzere durmadan şikâyet edip durdu. Bu şikâyetlere neden olan gerekçeleri bulabilir misiniz?

- Çık. 5:20-21:
Çık. 14:10-12;
Çık. 15:24;
Çık. 16:2-3;
Çık. 16:20,27;
Çık. 17:2-3;
Çık. 32:1-4;
Say. 11:1;
Say. 11:4-5;
Say. 13:26-14:3;

Dikkat edelim de küçük şikayetler yüreğimizde birikince, yeri geldiğinde Rab'bin lütfunu reddetmemize yol açmasın! Rab'bin vaat ettiği diyar, önlerinde dururken giremediler! Ne kadar acıklı bir şey! İbraniler mektubu aynı şekilde, tıpkı Esav gibi bizim de en üstün bereketleri kaçırabileceğimiz konusunda uyarıda bulunur (bkz. İbr.12:15-17). Bu, Rab'bin bizi kurtuluş için reddettiği anlamına gelmez, ama Tanrı hizmeti için yarış dışı kalabiliriz.

Bu yüzden dile çok dikkat etmek gerek. Bedenimizin her yanı yorulduktan sonra bile dil durmadan şikâyete devam edebiliyor! Kutsal Kitap dili, sivri (Mez.140:3), iftiracı (Sül.25:23) ve dizginlenemez (Yak.3:8) olarak niteler. Dil bedenimizin kemiksiz tek organıdır. Ama en sert vuruşlar ondan gelebilir!

Bölüm 16-21. İSYANLA ÖLEN NESİL

Okunacak Ayetler: 20:1-13; 21:4-9

Çölde dolaşırken İsrail oğullarına iki şey sürekli hatırlatılır: ölüm ve ümit. Ölüm; çünkü Kadeş'teki isyandan Ötürü ölüme kadar sürgün cezası verildi. Tanrı'nın açık uyarısına rağmen bile Kendisine karşı gelmek isyan günahıdır ve tövbeye yer verilmeksizin yargılanır! (İbr.10:26). Ümit; çünkü Tanrı'nın vaadi hala geçerlidir. O, kendi halkına diyarı verecektir.

Buna karşılık isyanlar devam eder ve ilahi cezalar da beklemeden gelir (16:1-50). Harun'un değneği yeşerir ve bu mucize sayesinde kâhinlik için seçilen oymağın Levililer olduğu tekrar kanıtlanır (17:1-13). Bundan sonraki bölümler (18:1-19:22), tapınma ve günlük yaşam ile ilgili bir dizi kurallar kaydeder. Ve hepsinde ölüm, halkın çöldeki refakatçısı olarak günahın bedelini hatırlatmaya devam eder. Levililerin sundukları kurbanlarda ölüm, kızıl ineğin kurbanında ölüm ve en son Harun'un ölümü... Artık ölüm İsrail halkını her yerde izlemektedir!

Sonra, şikayetler devam eder! Bu sefer su sıkıntısından ötürü... ve yine Mısır'ı özlerler (20:1-5). Rab onlara su sağlar (20:6-13). Bu durumda Musa Tanrı'ya karşı suç işler (20:11-12) ve Rab, Harun'la birlikte ona, diyara giremeyeceklerini söyler. Bu kadar katı bir cezanın nedeni nedir? Nedeni bir bakıma imansızlıktır (Tanrı'nın dediği gibi bir defa vuracağına iki defa vuruyor; 20:11-12). Ama esas neden

Musa'nın, Tanrı'ya izzet vereceğine, “*biz su verelim mi?*” diye kendini bu mucizenin kaynağı olarak göstermiş olmasıdır. Nitekim Rab onlara, “*Beni takdis etmediniz*” diyor (20:12,13).

Her günah sonsuz ölümü hak eder. Bu yönden ufak veya büyük günahlar diye bir ayırım yoktur. Ama imanlının Tanrı'yla olan ilişki ve hizmetini etkilemesi açısından her günah aynı değildir. İnsan gözünde en yüz kızartıcı günahlara bile, tövbe edildiğinde Tanrı merhamet gösterebilir.

Şikâyet bizi Tanrı'nın izzetine karşı günah işlemeye sürükler. Bu tür günahlar, bizi çaresi olmayan zarara uğratırlar. Rekabet, kıskançlık ve nankörlükten doğan günahlar bir an için eski doğamıza “rahatlık” veriyor olabilir, ama sonsuzluk için vicdan azabına neden olur! Ve kesinlikle ruhsal hizmeti aksatır (bkz. 12: 15). Halk şikâyet edip durdu, sonunda Tanrı'nın lütfunu reddetti ve vadedilen diyara giremedi.

Musa ve Harun, halktan bıkip Tanrı buyruğu olmadan onlara öfke içinde “fırça çektiler” (“*ey asiler*” diye) ve kayaya iki kere vurdular. Sonunda bezginliklerinde Rab'be ait izzeti kendilerine mal ettiler. Bu yüzden de vadedilen diyara giremediler!

İsrailliler Kenan diyarına doğru ilerlerken birçok düşmanı bozguna uğratırlar: Kenanlılar, Amorlular, Başanlılar gibi. Fakat sürekli bir başka düşman tarafından kendileri yenilgiye sürüklenirler: ŞİKÂYET! Şikâyetin özü Rab'bin sağlayışına, bize çizdiği sınırlara ve yürüttüğü yolun en iyisi olduğuna güvenmemektir. Yani Aden bahçesindeki yılanın Tanrı sözüne karşı ektiği kuşku tohumudur. Tanrı çölde, şikâyetleriyle isyan eden halkına, günahın bu özünü simgeleyen zehirli yılanlar gönderdi (21:4-9). Sonra halkının tövbe etmesi üzerine çarmıhı simgeleyen çok önemli bir araçla, bir sıruk üzerine konulan tunçtan bir yılanı bakmakla halkı ölümden kurtarır!

“*Musa çölde yılanı nasıl yukarı kaldırıdıysa, İnsanoğlunun da öylece yukarı kaldırılması gerekir. Öyle ki, O'na iman eden herkes sonsuz yaşama kavuşsun*” (Yu.3:14-15). Buradan çıkarı dersler şunlardır:

1. Günah bütün insanlığa ölüm getiren bir zehir gibidir. İnsan kendi çabalarıyla bundan kurtulamaz.

2. Tanrı bir kurtuluş yolu temin eder. Yukarı kaldırılan (çarmıhta ölüp dirilen) Mesih İsa!

3. “Panzehir” yine bir yılandır (!?). Yani “*günahı bilmeyen Mesih’i bizim için günah yaptı*” (2Ko.5:21).

4. Bu kurtuluş için tövbe etmek ve Kurtarıcının ölümüne imanla bakmak yeterlidir.

SAYILAR’da İsa Mesih’in şu üç resimle simgelenmekte olduğunu görüyoruz:

Man (11:7-9 ile Yu.6:31-33).

Kayadan çıkan su (20:11 ile 1Ko.10:4).

Tunç yılan (21:4-9 ile Yu.3:14-15).

Bölüm 22-25. BEREKET VE LANET

Okunacak Ayetler: 22:1-35; ve 23 ile 24. Bölüm

İsrail’in Kenan’a doğru ilerlemesi üzerine putperest devletler ona karşı önlemler almaya çalışırlar. Tanrı halkını lanetlemesi için peygamber Balam kiralanır (22:1-24:25). Ne var ki Tanrı’nın kutsaması, lanetin bütün şimşeklerini püskürten KALKAN gibidir. Balam onları lanetleyeceğine İsrail’in görkemli geleceği ile ilgili uzun vadeli bir öngörüü bildirir. Kimse Tanrı halkının üzerindeki Tanrısal bereketi lanetle bozamaz:

“Allah’ın lanet etmediğine ben nasıl lanet edeyim? Rab’bin beddua etmediğine ben nasıl beddua edeyim? (...) O, (İsrail’i) mübarek kıldı ve ben geri çeviremem... Allah’ı Rab onunladır. Gerçekten Yakup’a (karşı işleyen) büyü veya İsrail’e (karşı işleyen) falcılık yoktur...” (23:8, 20-23). Rab’bin kutsaması Şeytan’ın bütün kötülüklerini geri çeviren bir kalkan gibidir.

İman ailesi, İbrahim’e verilen kutsama altındadır. Rab ona, “*Seni lanetleyeni lanetleyeceğim*” demişti (Yar.12:3). Tanrı, sözde tanrılar karşısında kendi gücünün herkesten üstün olduğunu ve İsrail’e verdiği

bereket sözünün geri alınamayacağını gösterir. Onların ettikleri lanetler, halk için berekete dönüşür! Bununla birlikte:

Sonunda Balam (ve ona ücret verenler), İsrail'i lanetleyemeyince, karma evlilikleri teşvik ederek (imanlıyla imansız arasında) halkı bozar. Bu yüzden de ölür (25; 31:8,16).

Tanrı halkı düşmandan bir zarar görüyorsa, onun oyunlarına uyduğu içindir! Nitekim eşlerin etkisiyle İsraililer putperestliğe düştüler (25. bölüm). Rab'bin bereketi, Tanrı Yasası'na karşı geldiğimizde bizi Şeytan'ın tuzaklarına düşmekten korumaz! Bu yüzden Şeytan'ın düzenlerini bilip karşı durmamız gerek (2Ko 2:10-11; Ef.6:10-20). İmanlılara karşı Şeytan'ın gücü lanet değil, günah ve yalanla yoldan saptırmaktır.

Yeni Antlaşma Balam'ın yöntemleri hakkında hepimizi uyarır: Rab'be hizmeti kazanç hırsıyla yapmamak ve imanlıları ahlaksızlığa itmemek konularında... (2Pe.2:15; Yah.11).

Ayrıca bu olayda, Tanrı'nın değişmeyen tasarısı ile ilgili olarak en az iki önemli ders alıyoruz:

a. Halkın isyanlarına rağmen Tanrı, onlar için beslediği karşılıksız sevgiyi vurguladı (23:21). Bu sabır Rab'bin vaatlerine ve değişmeyen özüne dayanıyordu. Bu yüzden hiçbir isyan, Tanrı'nın sonsuz bereketini silemez.

b. İsrail'den bir "YILDIZ" çıkacak (24:17); bu, Orta Doğu'da egemenlik süren bir kral olacaktır. Bu sözler, Mesih'le ilgili ilk peygamberliklerden biridir. İşte doğudan gelen yıldızbilimcilerin dikkate aldıkları peygamberlik budur.

Bölüm 26-30. SAYIM VE DEVİR

Okunacak Ayetler: 26:52-56: 27:18-23

26. bölümde yine bir sayım görüyoruz (26:1-65). İsraililer ikinci defa, ikinci nesil olarak diyarın eşiğindedirler. Yeni bir sayım gerekmektedir. Böylece güçlerini ölçeceklerdi. İkinci nesle, genç bir önder gerektiği için Yeşu, Musa'nın halefi olarak atanır (27:12-13).

Yeşu, halkı yalnız askeri zafere ulaştırmakla kalmadı. Bundan daha önemlisi, halkın ruhsal sağlığını güçlendirecek biriydi. Onun bu başarısındaki sırrı neydi acaba? Tanrı'nın yetkisini kudretle kullanan kullar, önce nasıl, ne zaman ve kime itaat etmeleri gerektiğini öğrenen kişilerdir!

Ayrıca miras bölüşümünde kadınlara düşen pay (27:1-11) ve bazı bağışlar ile adaklara ilişkin kurallar da yer alır (28:1-30:16).

Bölüm 31-33. İLK ZAFERLER

Okunacak Ayetler: 33. Bölüm

Midyanlılara karşı kolay bir zafer kazanılır (31:1-54). Henüz vadedilen diyara tam girmemişlerdir. Ama Gad ve Ruben bu topraklarda kalmaya karar verir. Musa önce bunu bir isyan olarak değerlendirir. Ama onlar, diyarı fethetmek için savaşta diğer oymaklara yardım edeceklerine ilişkin söz verince durumu kabul eder. Böylece Gad, Ruben oymakları ve buna ek olarak Manaşe oymağının yarısı Ürdün'ün doğusuna yerleşir.

İlk yerleşenlerin neden Ürdün'ün öbür tarafına geçmedikleri tam olarak bilinmiyor. Onlar ilk ve en kolay payı aldılar. Ne var ki gelecekte, en açıkta kalanlar oldukları için düşman saldırılarına hep ilk onlar uğradı! İşte geçici bereketlerle yetinip kalıcı değerlerin peşinden gitmemenin tehlikesi budur.

SAYILAR 33. bölüm Kutsal Kitap'ın en acıklı bölümlerinden biridir. Ama aynı zaman hepimize ışık saçar. Acıklı, çünkü birkaç hatta sürmesi gereken yolculuğun neden 40 yıl boyunca çölde bitmeyen bir eziyete dönüştüğünü tekrar hatırlatır. Bizi aydınlatır, çünkü bütün bunların Tanrı'nın gözetiminde olup bittiğini ve batan dikenin Tanrısal terbiyeden kaynaklandığını gösterir (bkz. 2Ko.12:7). İlahi disiplin "amaçlı bir acıdır." Tanrı bizi, itaatsizliklerimizin cezasız kalmasına izin vermeyecek kadar fazlasıyla sever.

İmanlıların disiplini konusunda şaşırtıcı olan şey, Tanrı yolunda yürüyenlerin, alçakgönüllülerin ve Tanrı sayanların acılara katlanması

değildir. Şaşırtıcı olan şudur: bazıları acı çekmiyor, yani disiplin edilmiyorlar! İşte bu onları tedirgin etmelidir (bkz. İbr.12:5-8).

Bölüm 34-36. TOPRAĞIN BÖLÜŞÜLMESİ

Okunacak Ayetler: 34:1-15

Son bölümlerde geri kalan oymaklara dağıtılan toprak ve sığınak kentler ile ilgili bilgiler verilir (32:1-35:34). Ve son bir kez daha mirası tehlikede olan kadınlara seslenilir (36. bölüm).

Burada belirlenen sınırlara göre İsraililer tüm toprağa yalnız Davut'un ve Süleyman'ın zamanında sahip olabildiler. Yani bundan yaklaşık 400 yıl sonra! Tanrı'nın kesin vaadi ile iman ve itaatle vaade sahipleniş arasında bazen büyük farklar olabilir. Değişen Tanrı'nın vaadi değil. Değişiklik getiren, Tanrı halkının O'nun yönlendirmelerine imanla uymamasıdır! Özellikle her adımı Rab'be danışarak atmak, imansızlarla ortaklıklar kurmamak ve evlilikler yapmamak konusunda O'nun sözüne hiç uymamışlar...

Stili ve konuların dağılımı, uzun sayım listeleri, karmaşık kuralları ve üzücü isyan olayları ile *SAYILAR*, birçok yönden şaşırtıcıdır. Ama bütün bunların günümüz için iki ana dersi çok önemlidir: 1) Rab verdiği sözü asla geri almaz, onu erteleyebilir, ama sonunda yerine getirir (23:19); ve 2) Yetkililere karşı işlenen günahlar Tanrı'ya karşı işlenir (16:11) ve sonunda ceza isyankârı bulur (32:23). *SAYILAR* ayrıca "Rab'bin izinde yetkin" olanların (14:24; 32:12) O'nu hoşnut ettiklerini ve mutlu olduklarını gösterir!

Sorular

1) "Nezir yemini" Levililerin hizmetinden ne açıdan farklıydı? Bizlere yönelik ruhsal dersleri nelerdir?

2) Şikayetlerin, ruhsal yaşamımıza getirdiği zararları örnekleyerek *SAYILAR'daki* iki isyan olayını değerlendiriniz.

3) Çöldeki olayla karşılaştırarak en az 15 satırlık bir yazıda Yuhanna 3:14-15'i kendi sözlerinizle anlatınız.

5. Ders - İKİNCİ YASA (Tesniye) - Yasa'nın Yüreğe Yazılması

TESNİYE, Musa'nın beş kitabını tamamlıyor. Genellikle buna "Deuteronomy" adı verilir. "İkinci Yasa" anlamına gelen bu kelime, kitabın 17:18 ayetinde geçen bir ifadenin Grekçe tercümesinden türemiştir. Ama bu isim bizi yanıltmasın. Bu kitap yeni bir yasa değil, vadedilen diyara girmek üzere bulunan İsrail halkına önceden verilmiş olan Tanrı Yasasının özünü tekrarlayan son bir özettir.

Durum şudur: Tanrı'nın halkı Ürdün'ün doğu yakasında Kenan diyarına geçmek için sabırsızlanmaktadır. Tanrı'nın önderliğinde önceki zaferler kolay olmuştur. Ama bu İsrail, Mısır'dan çıkan İsrail'den epey farklıdır. Mısır'ın putperestliğini tanımamış, 40 yıl boyunca Musa'nın önderliğinde yaşamıştı. Savaşların Tanrı'ya güvenerek kazanıldığını da öğrenmişti. Ne var ki, kendi doğruluğuna güvenmeye yatkın, yine putperestliğe meyillidir. Çözüm gerektiren birçok ailevi ve toplumsal sorunları da vardır. Savaşmasını bilirler, ama yaşamın ve adaletin kutsallığını öğrenmeleri gerekmektedir...

Yazarı: Yakın geçmişte kimi liberal eleştirmenler⁹ kitabı Yoşiya'nın dönemine atfediyorlardı (İ.Ö. 621; 2Kr.21:24 vd.) Ne var ki yazarın Musa olduğu, metnin içinde ve dışında çok sayıdaki desteklerle kanıtlanır. Üslup olarak üçüncü şahıs anlatımını kullanan (döneminde en yaygın yazı şekliydi) Musa, kitapta kendisinden 38 kez bahsediyor. Ölmeden az önce kendisinin bu yasayı yazıp kâhinlere verdiği de tanıklık ediyor (31:9,24-26).

Musa'nın ölümüyle ilgili son bölüm ise, Yeşu, Eleazar (Say.20:28) veya Samuel tarafından sonradan ilave edilen bir ektir.

Mesih İsa ve O'nun Elçileri, Yeni Antlaşma boyunca *İKİNCİ YASA*'dan yaptıkları alıntılarla aynı tanıklıkta bulunuyorlar (Mat.19:8; Mar.10:3; Yu.1:17; 5:46; Elç.3:22; Rom.10:5; 1Ko.9:9).

Tarihi: İ.Ö. 1 Şubat 1405; Musa'nın, halkı bu son konuşmalar için topladığı gündür (1:3). Herhalde bu konuşma birkaç toplantıya ve güne yayıldı, ama "*bugün*" ifadesi sürekli tekrarlanıyor (77 kez). Musa

bundan otuz gün sonra öldü. Böylece konuşmaların ve metnin hazırlanışının birbirine çok yakın olduğu anlaşılır (34:8).

Amacı: *İKİNCİ YASA* (Tesniye) bölümü, yeni nesli Kenan'daki yerleşik yaşam için ruhsal olarak hazırlar. Otuz dört defa, “*Girin ve... diyara sahip çıkın*”; otuz beş defa da “*Tanrınız RAB diyarı teslim etti*” diyor.

İKİNCİ YASA bölümü Sina dağında verilen buyrukları birçok örnekle daha da aydınlatır ve günün gereksinimlerine uyarlar. *ÇIKIŞ* kitabında Yasa, şartsız kayıtsız bir emirdi. *İKİNCİ YASA*'da ise, bir teşvik sözü şeklindedir. Bir polisin tebligatı değil, yüreğe ve vicdana seslenen bir vaazdır. Halka geçmişi hatırlatır, şimdiki durumu değerlendirir ve onu Tanrı'nın vaatleriyle geleceğe emanet eder.

Biz de Tanrı'nın vaadi olan kurtuluşa ve yeni yaşama kavuştuk. Bu yüzden *İKİNCİ YASA*'da bizim için önemli ruhsal dersler vardır. Ana ders, yürekte bağlılıktır. Her durumda Tanrı'nın sözünü dinlemenin önemi vurgulanır. Gerek diyara sahip olduğunda gerek düşmanlar bozguna uğratıldığında gerekse bu bereket diyarının nimetlerinden yararlanıldığında Tanrı'nın halkı, O'nun buyruklarına tam olarak itaat etmeli...

Mesajı: *TESNİYE*, Tanrı'nın kendi halkıyla imzaladığı ANTLAŞMADIR. Ne var ki, bu antlaşma birbirine eşit taraflar arasında değil, En Yüce Olan ile insanlar arasındadır. Bu yüzden antlaşma bir yükümlülükten öte bir lütuf ve ayrıcalıktır! Tanrı halkını seviyor ve özgür kılmak istiyor. Nerede yasa yoksa, düzen de yoktur. Doğruyu yanlıştan ayırmanın olanağı olmadığı gibi, kötülüğün sınırı da yoktur; dolayısıyla özgürlük de söz konusu olamaz...

Ama Yasa kendi başına yeterli değildir. Bu yüzden Musa, bu konuşmalarda Tanrı'nın sevgisi, Kalam'ın güvenilirliği ve antlaşmanın geçerliliğinden söz ederek İsrail halkını teşvik ediyor. Aynı zamanda insanın Yasa'yı Tanrı'nın bir lütfu olarak gönülden benimsemesi önemlidir. İman budur. İnsan iman ve sözdinlerle yürek kapısını açtığı zaman Tanrı, onda Yasa'ya uygun istekler yaratır ve imanlıyı doğruluk için özgür kılar! (Bkz. Yer.:31-31- 34; Hez.26:26-28 vd.; Rom.6:16-22) Böylece YASA İNSAN YÜREĞİNE YAZILIR (6:6). Rab'bin hedeflediği esas ikinci antlaşma da budur (Yer.31:31-34). O

zaman insanı bilge de kılar (4:6); Tanrı'nın yakınlığını sağlar (4:7); Tanrı halkını yüceltir (4:8), onun adil ve doğru olmasını sağlar (6:25).

Bu yüzden mesajı, “*YÜREĞİNİ İYİCE KORU*” sözüyle özetlenir (4:9,15; 11:16; 12:30; 15:9).

Özellikleri: *TESNİYE* Kutsal Kitap'ın geri kalan bölümlerini en çok etkileyen kitaptır. Yeni Antlaşma'da da Eski Antlaşma'dan yapılan alıntıların çoğu bu bölümdendir! İncil'in 27 bölümünün 17'sinde 80 defadan daha fazla *TESNİYE*'ye başvurulur. İsa, Şeytan'ın denemelerine bu bölümün ayetleriyle karşılık vermiştir (Mat. 4:1-11). Kendisi Kutsal Yasa'yı ve Eski Antlaşma'yı özetlerken yine bu bölümden ayetler kullanmıştır (Mat.22: 37). **İKİNCİ YASA** kitabı, **İSA'NIN SEVGİ MÜJDESİNİ ÖNCE DEN EN İYİ ANLATAN BÖLÜMDÜR!**

Eski Antlaşma dönemi boyunca *İKİNCİ YASA* kitabı anahtar oldu! Buyrukları doğru veya sahte peygamberleri, kralların vazifelerini ve bunun gibi birçok noktayı tespit etmek için esastı. İ.Ö. 621'de tapınakta saklı bulununca büyük bir uyanışa neden oldu. Yeremya ve Hezekiel'e kadar birçok peygamberin mesajları için ham malzemeydi... Bölüm 6:4,5; Yahudilerin iman ikrarı halini almıştır. Eski Antlaşma'nın Mesajı *İKİNCİ YASA*'da özetlenir diyebiliriz!

Eskiden Ortadoğu hükümdarları, kendi aralarında bir antlaşma yaptıkları zaman onu belli bir kalıba döküyorlardı:

Önce antlaşmayı yapan tarafları tanıtan bir bölüm vardı.
Sonra bazı tarihsel bilgiler veriliyordu.
Hemen ardından antlaşmanın maddeleri sıralanıyordu
Bir dizi kutsamalar (antlaşmaya sadık kalınmasının yararları) ve de bir dizi lanetler (antlaşmaya ihanet edilmesinin getirdiği cezalar) yer alıyordu.
Antlaşma, verasetle ilgili maddelerle noktalanıyordu.

TESNİYE'de genel olarak aynı kalıp kullanılıyor:

Çağrının Tanrı'dan geldiği hatırlatılıyor (1:6-8).
Sonra tarihsel bilgiler veriliyor (1:1-4:49).
Ardından antlaşmanın maddeleri geliyor (5:1-26:19).
Kutsamalar ve yargı uyarıları da yer alıyor (27:1-30:20).
Son olarak önderlik Yeşu'ya devrediliyor (31:1-34:12).

Ana Hatları: *İKİNCİ YASA* (Tesniye) kitabı, içindeki anahtar sözcüklerine göre şu 4 ana bölüme ayrılır:

- a) “HATIRLA” (bölüm 1-4); b) “SEV” (bölüm 5-11);
- c) “İTAAT ET” (bölüm 12-26); d) “DİKKATET” (bölüm 27-34).

4 ana kısım şu başlıklara ve bölümlere ayrılabilir:

- a) Bölüm 1-4 ... Geçmişten Alınacak Dersler.
- b) Bölüm 5-7 ... Yasa'nın Özü: Sevgi!
Bölüm 8-11 ... Sevgi ve Terbiye.
- c) Bölüm 12-16 ... İbadet Yasaları.
Bölüm 17-20 ... Sivil Yasalar.
Bölüm 21-26 ... Sosyal Yasalar.
- d) Bölüm 27-30 ... Ya Bereket Ya Lanet.
Bölüm 31-34 ... Musa'nın Son Günleri.

Bölüm 1-4. GEÇMİŞTEN ALINACAK DERSLER

Okunacak Ayetler: 1. ve 4. Bölüm

Bu bölümler, Musa'nın konuşmalarının ilkidir. Mesajın ana çağrısı “bozgunları ve zaferleri HATIRLA”dır. İsrail'in bozguna uğraması (ruhsal iflası) ve Tanrısal sadakatin zaferi! Tanrı, atalara bu diyarı vaat etmişti (Musa'nın konuşmalarında “*Rab atalarınıza bunu vadetmişti*” ifadesi yaklaşık 25 kez tekrarlanır) ve halkının bütün yanlışlarına rağmen sözünden dönmeyecektir!

Çöldeki 40 yıllık hedefsiz yolculuk sona erer. Tam bir nesil yok olmuştur ve şimdi yeni nesil diyarı ele geçirmeye hazırlanırken, geçmişten ders alma zamanıdır. Öyle ki, geçmişin tecrübeleri boşa gitmesin. Ürdün'ün doğusunda Rab'le birlikte yürümenin getirdiği zaferin tadını da almışlardır. Dersler açıktır:

Rab, vaadinden asla dönmez (4:31). Ama imanlılar hatalı yaşamlarıyla onu GECİKTİREBİLİR!

İTAAT ETMEK zafere ulaştırır, itaatsizlik ise yenilgi ve yargıyla sonuçlanır (4:1).

Ama yenilginin “çölünde” bile Rab'bin LÜTUFLARI EKSİLMEZ (2:7).

Bu yüzden geçmişten ders alalım, şimdi itaat etmeye karar verelim ve bundan böyle Tanrı'nın vaatlerine sahip çıkalım! (Bkz. 1:8, 30-31 vd.).

Kitabın ilk dört bölümünün ana mesajını oluşturan “*hatırla*” ifadesi (4:32) kitap boyunca sürekli tekrarlanır: 5:15; 7:18; 8:2,18; 9:7,27; 15:15; 16:3,12; 24:9,18; 25:17. Bu ilk kısım, sonraki mesajlar için temel rolü üstlenir.

Neden ve neyi hatırlamalıyız?

Tanrı Sözü İsrail halkına, özgün bir tarih anlayışı kazandırmıştır: Tanrı tarihte etkindir. Bu yüzdendir ki tarih, geliş güzel bir olaylar zincirinden çok öte Kurtuluş Tarihi'dir! Hayat da bir tarih dersidir: “*Mısır diyarında köle olduğunu ve Allahın RAB'BİN seni kurtardığını hatırla*” (5:15).

Geçmişin yanlışları ve doğruları, bugün Rab ile daha iyi ve sağlam bir ilişki kurmamız için ışık tutmaktadır. Özellikle Tanrı'nın geçmişteki ruhsal yönetimi, halka bağışladığı bereketleri veya verdiği cezaları çok aydınlatıcıdır. Bu yüzden Musa, Tanrı'nın kendi halkı uğruna yaptıklarını önemle vurgulamaktadır (4:3,9).

O'nu ancak işlerinin ve sözlerinin aracılığıyla öğrenebiliriz... Çünkü O'NU GÖREMEYİZ (4:12,15).^o Tanrı'nın hayatımızda yaptıklarını şükran dualarımızda gözden geçirerek geleceğe güven içinde uzanabiliriz. Sonsuz kurtuluş için teşekkür ederek başlayabiliriz! Geçmişte hayatımızda etkin Olan, gelecekte de öyle olacaktır. Ne harika!

Mezmun 77:2 ve 10'da moral bozukluğu ve ruhsal çöküntü için önerilen “ilaç” nedir?

.....
.....

Bölüm 5-7. YASA'NIN ÖZÜ: SEVGİ!
Okunacak Ayetler: 6:4-9 ve 7. Bölüm

Musa'nın ikinci konuşması 5. bölümde (aslında 4:44'te) başlar ve 26. bölümde biter. ON EMİRİN tekrarıyla bir giriş yapar (işte *İKİNCİ YASA*). Halkı Tanrı'ya sevgiyle itaat etmesi için teşvik eder. Bu emirler geçmişe ait değil, çağlar boyunca geçerlidir. On Emir, Tanrı'nın insan için kutsal istemini belirleyen "anayasa"dır. Bunları çocuklara öğretmek, Rab'bi sevmeyi öğretmektir.

İKİNCİ YASA'nın vurgusu ve ÖZÜ sevgidir! Yani Tanrı'nın, kendi halkı için beslediği sevgi (6 kez; 4:37; 7:7,13; 10:15; 23:5; 33:3); insanın Tanrı'yı sevme gereksinimi (11 kez; 5:10; 6:5; 10:12; 11:1,13,22; 13:3; 19:8; 30:6,16,20) ve İsrail'in yabancıları sevme gereğidir (2 kez; 10:18,19). Sevgi on birinci emir gibidir, ya da daha doğrusu bütün buyrukları yerine getirten yakıttır!

Hayatımızda sevginin kaynağı, besini ve gücü, Tanrı'nın bize duyduğu sevgiden kaynaklanır (1Yu.4:10,19). Aynı şekilde *İKİNCİ YASA*, Tanrı'nın halkına duyduğu sevginin, hak edilmeyip karşılıksız olduğunu vurgular. "*Bütün kavimlerden daha önemsizdiniz. Fakat RAB sizi sevdi*" (7:7-9).

En önemli buyruk da "*Allahın RAB'bi bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün gücünle seveceksin*"dir (6:5). Öyle ki, Rab'bi sevmek buyruklarını tutmak demek (Yu.15: 10; 1Yu.5:3).

İkinci buyruk buna benzer "*komşunu kendin gibi sev*" (Mar.12:29,31). "*Birbirinizi sevmekten başka hiç kimseye bir şey borçlu olmayın. Çünkü başkalarını seven, Kutsal Yasa'yı yerine getirmiş olur. 'Zina etme, adam öldürme, hırsızlık yapma, başkasının malına göz dikme' buyrukları ve bundan başka ne buyruk varsa, şu sözde ÖZETLENİR: 'Komşunu kendin gibi sev.'* Sevgi, komşuya kötülük etmez. Bu nedenle **sevgi, Kutsal Yasa'nın yerine getirilmesidir**" (Rom.13:8-10).

Gerçek Tanrı sessiz bir put olmadığı gibi, bir din ya da cansız bir yasa da değildir! 6:4-9'a göre Tanrımız tektir ve kişiseldir! O'nunla bir sevgi ilişkisi kurabiliriz. Sevgi en az iki şahıs arasında geçen bir alışveriştir. Bu sevgi, sözüne itaat ettiğimizde ifade bulur.

İtaatimiz Yasa'ya değil, Tanrı'yadır. Aradaki fark çok önemlidir! Yasa'nın yaşam vermesi için teşviklerini doğrudan Rab'bin

“dudaklarından” almamız gerekir (8:3; Mat.4:4). O’nu sevmek ve “sesini duymak” paralel gider (4:12,30,33,36; 5:22-26; 8:20; 9:23; 13:4,18; 15:5; 26:14,17; 27:10; 28:1,2,15,45,62; 30:2,8,10,20). Kitabın kalbi olan 6:4-9’da Tanrı’yı sevmekle Sözü sevmek aynı şeydir!

*“Dinle, ey İsrail:
Allah’ımız Yahve’dir. O bir ve tektir.*

*Allahın RAB’bi⁹ bütün yüreğinle,
Bütün canınla ve bütün kuvvetinle SEVECEKSİN.*

*Bugün sana buyurduğum bu SÖZLER yüreğinde olacaklar.
Onları çocuklarının belleğine işleyeceksin.*

*Evinde otururken, yolda yürürken, yatarken
Ve kalkarken bunları konuşacaksın.*

*Bu sözleri bir işaret olarak elinin üzerine
Ve gözlerinin arasında alına bağlayacak,
Evinde kapının çerçevesinde yazacaksın.”*

Bu ayetlerde Tanrı’nın sözüyle ilgili olarak verilen en az 4 buyruk vardır. Onları sıralayabilir misiniz?

.....
.....

Tanrı halkının kavuştuğu bereketler kendi başarısı değildir, onları kendi gücüyle de elinde tutamaz. Tanrı’nın zaferi ve gücünün işidir. Bu yüzden halkın en önemli ilgi alanı Tanrı’yı unutmamak ve O’na sürekli sığınmaktır! (6:12). Çünkü itaatsizlikle Tanrı’dan kopmak, zaferi yitirmek demektir.

Bu da O’nun temposuna ve planına ayak uydurmak demektir. Huzur diyarına (ruhsal zafere, dinginliğe ve olgunluğa) tam sahip olabilmek, adım adım ilerleyen bir fetihtir (7:22). Günümüz insanı (hatta imanlıları) “bir an önce şunu bunu istiyorum” der. Birden bütün bereketlere sahip olmak hırsıyla altın yumurtlayan tavuğu kesen masaldaki adam gibi sabırsız davranır. İman koşusu bir hız yarışı

değil, bir sabır koşusudur (bkz. İbr.12:1-2). Ve en önemli şartı, bizi özgürlüğe kavuşturmuş olan öndere gözümüzü dikmektir.

Bölüm 8-11. SEVGİ VE TERBİYE

Okunacak Ayetler: 8. ile 9. Bölüm

8. bölüm, çölde geçen 40 yıllık yolculuktan dersler çıkarır. Burada bizi “oğullar” olarak kabul eden Tanrı’nın terbiyesi ile ilgili altın dersler vardır (8:5). Terbiyenin amacı eğitimidir. Rab’bin bize kazandırmak istediği ruhsal erdemleri şöyle toplayabiliriz:

YÜREKLERİNİN GERÇEK NİTELİĞİNİ öğrenmek için: “*seni denemek... yüreğinde olanı bilmek için... kırk yıl çölde yürüttü*” (8:2). Nasıl ki, bir yayı germeden niteliğini öğrenemiyorsak, yüreğimizin niteliği ancak denenme esnasında belli olur.

ALÇAKGÖNÜLLÜLÜK ve **İTAAT** erdemlerini geliştirmek için ne yazık ki, terbiyeden başka bir yol yoktur. Rab İsrail halkını, “*Seni alçaltmak, seni denemek, emirlerimi tutacak mısın yoksa tutmayacak mısın*” diye sınadı (8:2).

YALNIZ RAB’BE SİĞİNARAK yaşamayı öğrenmek için: “*İnsanın yalnız ekmekle yaşamadığını, fakat RAB’İN ağızından çıkan her şeyle insanın yaşadığını bilesin diye... seni aç bıraktı... sana manı yedirdi,*” “*...sana kudret veren O’dur*” (8:3,18).

Bereketin (refahın) getirdiği bir tehlike vardır: “*...yüreğinde, ‘Benim için bu serveti yapan kendi kudretim ve kuvvetli elimdir’ demeyesin*” (8:11-18; ayrıca 6:10-12; 11:14). Genellikle bolluk ve adanmışlık iyi bir ikili değildir. Zenginlik çoğalınca insan kolaylıkla zenginliği Sağlayan’ı unuttur. Rab bizden hiçbir iyiliği esirgemez, ama yaramayan fazlalıklar da vermez (Yak.4:3).

9. bölümden sonra, kendi kendimizi terbiye etmekle ilgili altın dersler vardır. Rab’bin bizlere yaşattığı hiçbir zafer, bizim üstünlüğümüzün eseri değildir (9:4-9).

10:12-13’te İsrail’in dört ruhsal kuralını buluruz. “*Allahın Rab senden ne istiyor?*” İyiliğimiz için verilen kurallar şunlardır:

Rab'den korkmak (derin saygı);
Yollarında yürümek ve O'nu sevmek (derin ilişki);
Canla başla O'na hizmet etmek (derin gayret);
Buyruklarını tutmak (derin bağlılık).

Mika, "Allahın Rab senden ne istiyor?" sorusuna benzer şekilde cevap verdi: "*hak olanı yapmak, merhameti sevmek ve Allah'ınla alçakgönüllü olarak yürümek*" (Mik.6:8).

Bu kurallar ile dile getirilen ruhsal bağlılık şu sözle özetlenir: "*yüreğinizi sünnet edin*" (10:16; 30:6; ile Yer.4:4). Yani doğal benliğimize karşı galip gelmek, böyle disiplinli bir ilişki, alçalma ve yaşayışın sonucudur. "*Yüreğini iyice koru*" diye ısrar etmesi bundandır.

Doğal benliğin kendine *yeterlilik, kendine güven* ve *kendini* (bencilce) *sevmek* olarak beliren derin köklerini sökmek, yalnız Tanrı'dan gelen terbiye (DENEME) ile bizden gelen terbiyenin (ÖZ DENETİM) birleşmesiyle mümkün olur!

Bölüm 12-16. İBADET YASALARI

Okunacak Ayetler: 12:1-16; 14:22-15:11

Musa bu bölümden sonra geçmişte alınan derslerden İsrail'in diyardaki yaşamı için pratik uyarlamalar yapmaya başlar. Tanrı halkından, komşu milletlerden tamamen ayrı ve putperestlikten uzak ruhsal bir yaşam sürmelerini ister. Seçilmişler en yüksek paklık, temizlik, merhamet, cömertlik ve ibadet standartlarını yaşamalıdır. Tanrı halkı ruhsal yasaya uymadığında, Rab'be tapınmayı unutup putperestliğe düşecektir.

İnsanın yüreğinde büyük bir boşluk vardır. İnsan bu boşluğu bir şekilde doldurmaya çalışır. Yüreğinde Tanrı sevgisi sönerse, o boşluk günahla dolacaktır (Ef.5:18).

İmanlının yaşamı putlara karşı devam eden amansız bir savaştır. Çünkü Rab'be bağlılığımızın yerini tutan ve doğal benliğimizin arzularını besleyen her şey bir puttur (1Ko.10:7; Ef.5:5; Kol.3:5;

1Yu.5:21). Bu yüzden de putlara yönelik her ibadet yeri, her yalancı peygamber, her türlü tutsaklık yok edilmelidir (bölüm 12-13; ayrıca bkz. 1Ko.6:12; 10:23,31; 8:13). Günümüzde benzer şekilde kötü alışkanlıkları hayatımızdan sıyrıp atmak veya her türlü yalancı öğretiyi imanlılar topluluğundan uzaklaştırmak gerekir...

Bir insanın ulaştığı mutluluk derecesi, şükran yaşamının derinliğiyle doğrudan orantılıdır. Ruhsal çöküntünün iyileşmesinin de buna bağlı olduğunu gördük. Teşekkür dualarının yanı sıra, Rab'den gördüğümüz iyilikler için teşekkür etmenin bir başka yolu daha var. Ondalığı muntazam vermek, muhtaçlara yardım etmek, borçları bağışlamak... (bölüm 14-16). Cimrilik ve açgözlülük, Yeni Antlaşma'da adı konulan en açık "puttur" (Mat.6:24; Ef.5:5; Kol.3:5).

Bölüm 17-20. SİVİL YASALAR

Okunacak Ayetler: Bölüm 16: 18 – 18:22

İbadetle ilgili yasaların yanı sıra Musa, yöneticilerin seçimini ve hizmetini düzenleyen yasalar da sıralar: Kral nasıl seçilecek? Peygamberlerin doğruluğu nasıl anlaşılacak? İnsanlar intikam duygusundan nasıl korunacak? Savaş esirlerine yanlış davranılması nasıl önlenecek? 17-18. bölümde önderlik vazifesini üstlenen üç dört mevkiye hitap eder: Hakimler, kâhinler, krallar ve peygamberler. Onların başlıca sorumlulukları, ayırım yapmaksızın adalet sağlamaktır. Bunun için iki temel şart vardır: 1) rüşvet kabul etmemek ve 2) Tanrı'ya ve sözüne sürekli başvurmak.

KRAL ile ilgili talimatlar onun, halkın sahibi değil, hizmetkârı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Öyle ki, 1) kral, Tanrı tarafından seçilecek, 2) at sayısını çoğaltmayacak, Mısır'dan yardım istemeyecek. 3) Çok eşli olmayacak, 4) halktan faydalanarak zenginliğini arttırmayacak. Ve en önemlisi, 5) HER GÜN Kutsal Yasa'yı okuyacaktı. Yeni bir kral seçildiğinde kâhinler ona Yasa'nın bir nüshasını vereceklerdi. Bütün bunların amacı kralın "*kardeşleri üzerine yüreği yükselmesin*" diyeydi (17:20).

Kral Süleyman bunlardan kaçına uydu? Ayetlerin yanına yazar mısınız?

17:16/ 1.Krallar 4:26;

17:17/ " 11:3;

17:17/ " 10:14;

17:18/ " 11:11;

Aslında Rab'bin kendisi onların kralıydı. "*Allah'ı Rab onunladır* (İsrail'le) *ve aralarında krala mahsus alkış vardır*" (Say. 23:21). Rab, gelecek olan kralların Kralı'nın (Mesih İsa'nın) yolunu hazırlıyordu! Ama insanlar acele edip Tanrı'dan kral istediklerinde, bu kurallar onlara ışık tuttu (her ne kadar bunlara bağlı kalınmadıysa da). Samuel krallığı kurarken "*krallığın usulünü*" -yani "kanunlarını"- okur (şüphesiz TESNİYE 17:14-20 buna dahildi) ve bunları bir kitaba yazar (1Sa.10:25).

PEYGAMBERLER. Babil kulesinden sonra putperestlik bütün dünyaya yayıldı. Diri ve tek Tanrı'dan uzaklaşan halklar, her türlü falcılığa, cinciliğe ve ruhçuluğa başvurmaya başlar. Ama bu karışık ortamda Tanrı İbrahim'in soyuna, peygamberler aracılığıyla yol göstereceğini vaat eder. Doğru peygamberlerin kimliğini tespit edebilmek için iki de anahtar verir: 1) Önceden bildirdikleri olayların yerine gelmesi gerekir (18:21-22); ve 2) Bu gerçekleşse bile öğrettikleri, Yasa'nın iman bildirisine uymalıdır (yani Kutsal Kitap'a; 13:1-3, ayrıca bkz. Yşa.8:19,20). Sahtekârlığın cezası ölümdür! (18:20).

"O PEYGAMBER." Ayrıca bu metinde Mesih'le ilgili güçlü ve önemli bir peygamberlik sözüne rastlıyoruz (Elç.3:22-23; 7:37). Böylece Yahudiler Yahya gibi beklenmeyen güçlü bir peygamberle karşılaştıklarında ona, "*O peygamber sen misin?*" diye sormuşlardır (Yu.1:21).

"*Allahın Rab aranızdan, benim gibi bir peygamber çıkaracak...*" (18:15). Musa ile İsa arasında önemli paralellikler vardır. İkisi halkını kurtardı. İnsanlar arasında en alçakgönüllü (Say.12:3 ile Mat.11:29) ve sevgi dolu kişilerdi (Say.27:16-17 ile Mat.9:36). Aracı duaları çok güçlüydü (9:18 ile İbr.7:25). Baba'yla yüz yüze görüşüyor (34:10 ile Yu.1:18), Tanrı'nın yüceliğini yansıtıyorlardı (Çık.34:29-30 ile 2Ko.4:4). Tanrı'nın karakterini ve isteklerini açıklayan en

önemli vahiyleri iletiler (Yu.1:17). Çok büyük mucizeler yaptılar ve Tanrı'nın tasarısında iki önemli dönemi açtılar: Yasa ve Lütuf!

19. bölümde sözü geçen "kısasa kısas" ilkesi (19:21), intikamı teşvik etmek yerine, tam tersine, kan davalarını önlemek içindi. Rab İsa bu konuya değindiğinde, bunun asıl amacından sapıp yanlış kullanılmasını (yani intikam olarak) önledi (Mat. 5:38 vd.).

20. bölümde askerlik (5-8) ve savaşla ilgili (10-15) insancıl kısıtlamalar getiriliyor. Ne var ki, Kenan diyarındaki putperest halkları yok etmek için Tanrı'nın kullandığı araç İsrail olmuştur (16-18).

Bunun cihat ile, yani dini yaymak için savaşı kullanmak ile hiçbir ilgisi yoktur. İsraililer sadece Tanrı'nın onlara vaat ettiği toprağı ele geçirmeliydiler. Bundan daha fazla yayılmamalıydılar! Savaş, diyardaki halkların dinlerini değiştirmek için değil, Tanrı'nın yargısını tamamlamak içindi. Zaten Tanrı, 440 yıl boyunca bu halkların kötülüklerinin çizmeyi aşmasını beklemişti (bkz. Yar.15:13-16).

Bölüm 21-26. SOSYAL YASALAR

Okunacak Ayetler: 23:1-8; 26:16-19

Bir ulusta barış, esenlik, adalet ve böylece istikrar ve gelişme sağlamak temel bir gerekliliktir. Bu yüzden dosyası kapanmamış cinayetler, yetimlerle dullara yardımlar veya yabancıların hakları, boşanma, miras, kayıp mallar, sağlık sorunları, toprak kavgaları ve bunun gibi bir sürü konuyu daha ele almak gerekiyordu. Bu bölümler "insan hakları"nın ilk taslağı gibidir!

Haça gerilenlerin ölümü üzerine dile getirilen Tanrısal lanet (21:22-23), Rabbimiz İsa Mesih'in korkunç ölümünü ve Tanrısal yargıyı çekişini önceden resimliyor (Gal.3:13; Yu.19:31).

Bazıları İsrail'in dini cemaatine kabul edilmezlerdi: kimi bedensel bozuklukları olanlar, gayrimeşru doğan veya Ammon ya da Moav soyundan gelenler gibi... Bunlar, yine halkın ruhsal sağlığını korumaya yönelik düzenlemelerdi. Günümüzde kilise yaşamına da yakışan ve yakışmayan etkenler vardır. Böylece kendi kendimize

şöyle bir soru yöneltmeliyiz: Mesih'in bedenine dahil edildiğime göre, hayatımdan kirlilik kaynağı olan ne gibi şeyleri atmam gerek?

Bölüm 27-30. YA BEREKET YA LANET

Okunacak Ayetler: 27. ile 28. Bölüm

Musa konuşmasında en ciddi noktaya, zirveye ulaşır. Halk, antlaşmaya bağlılığını tasdik etmelidir. Yeni nesle, diyarda Tanrı'nın en tatlı bereketleri ya da en katı yargısıyla karşılaşabileceklerini hatırlatır. Her şey onların sadakatine bağlıdır. Musa şu dramatik sözle konuyu özetleyip noktalar: *"Senin önüne hayatla ölümü, bereketle laneti koydum... HAYATI SEÇ!"* (30:19).

Bu aslında, doğru veya yanlış hareketlerimize göre işleyen temel bir ruhsal kuralın uyarı şeklidir. *"Aldanmayın. Tanrı alaya alınmaz. İnsan ne ekerse, onu biçer. Kendi doğal benliğine eken, benlikten ölüm biçecektir. Ruh'a eken, Ruh'tan sonsuz yaşam biçecektir. İyilik yapmaktan usanmayalım"* (Gal.6:7-9): Biz kararlarımıza şekil veririz ve aynı zamanda kararlarımız bize şekil verir...

Düşmanın laneti ile Tanrı'nın buradaki uyarılarını karıştırmamak gerek. Düşmanın lanetleri, insanın doğru veya yanlış hareketlerine bir karşılık değildir. Dilenen bir kötülüktür. *SAYILAR*'da Balak, Balam'ın aracılığıyla Tanrı halkını lanetlemek istedi. Ama hiçbir beddua Tanrı'nın kutsama kalkanının altında duran halkını zarara uğratamaz (23:5). Tabii, itaat ve duayla bu "kalkanın" altında durmak şarttır! Tanrı'nın, örneğin 11:26'da söz ettiği "lanet" ise, insanın bir seçimidir! Bu kelimeyle söylemek istediği şey bir YARGIDIR. Yargı; Tanrı'nın önceden uyardığı, insanın da kötülükleriyle hak ettiği karşılıktır! Tanrımızın uyardığı yargılarla verdiği zarar; kötülük değil, kalıcı da değil, ceza ve terbiye niteliğindedir!

Tanrı'nın açıkladığı isteklere gönüllü cevabımız ve gösterdiği sevgiye mutlu karşılığımız itaattir. Unutmayalım, TEVRAT bir yasadır. Bu Tanrı Sözü bir tavsiye değil, bir buyruk niteliğindedir. Tarafları bağlayan bir antlaşmadır. Ve her antlaşmada olduğu gibi, bunda da şartlar vardır. Antlaşmaya bağlı kalmak büyük yararlar getirir, antlaşmayı ihlal etmek ise büyük zararlar getirir. "İtaat etmek"

bereketin anahtarıdır (4:30; 8:20; 9:23; 13:4,18; 15:5; 26:14,17; 27:10; 28:1,2,15,45,62; 30:2).

Tanrı, “Bakın, dikkat edin, sakının” gibi ifadelerle uyarıp itaatin gerekliliğini önemle vurgular (örn.5:32; 6:3,25; 7:11; 8:1; 11:22,32; 12:1,32; 15:5; 17:10; 19:9; 24:8; 28:1,15,58).

Bölüm 31-34. MUSA’NIN SON GÜNLERİ

Okunacak Ayetler: 32. ile 34. Bölüm

Antlaşma yenilendi ve İsraililer diyara girmek için artık hazırdır! Musa günlerinin sonuna yaklaşmıştır ve hizmet için gücünün tükenmek üzere olduğunu bilincindedir (31:1,2). O zaman, Yeşu’yu kendi halefi olarak tayin eder.

Musa veda konuşmasını yapar ve sözlerinde Tanrı’yı, halk önünde kendisine yol hazırlayan öncü olarak gösterir (31:3). Sıkıntı zamanında O yanımızdadır (31:6-8,23) ve her şey sarsıldığı zaman Kendisi, üzerinde dikildiğimiz sapasağlam bir kaya gibidir (32:4,15,18,30,31). Yavrularını eğiten kartal gibi, Tanrı bize son derece sabırlı davranır (32:11,12). Bizi kendi göz bebeği gibi (32:10) koruyan bir sığınak ve ayakta tutan güçlü kollar gibidir (33:27).

Musa’nın, çöldeki yolculuk boyunca mutsuzluk ve rahatsızlık duyan büyük bir kalabalığı hedefine başarıyla ulaştırmasının sırrı böyle bir güvendedir! Aynı güvenle de Tanrı’nın işini Yeşu’ya teslim eder.

Sorular

1) Kutsal Yasa neden ikinci kez verilip hatırlatılır?

2) *İKİNCİ* YASA’nın (Tesniye) dört anahtar sözcüğü uyarınca kitabın bir özetini yapınız.

3) “Yüreğinizi sünnet edin” ayeti ne anlama geliyor? Bundan çıkaracağımız pratik ders nedir?

Kutsal Kitap'ın ilk yarısını oluşturan Eski Antlaşma, Tanrı'nın insanlara seslendiği ilk yazılı vahiydir.

“Tanrı bizi neden yarattı?” “İnsan neden O'ndan uzaktır?” “Kendisine ulaşan yol hangisidir?” ya da “Sonsuz tasarısını öğrenebilir miyiz?” gibi temel soruların güvenilir cevapları Kutsal Kitap'tadır!

İlk ciltte “Tevrat”, diğer ismiyle “Musa'nın Beş Kitabı” incelenmektedir. “Tevrat”, kültürümüzde bütün Eski Antlaşma'nın ismi olarak kullanılır. Ama İbraniceden gelen “Tevrat” kelimesi, aslında Kutsal Kitap'ın ilk beş bölümüne verilen isimdir.

Beş ciltten oluşacak olan elinizdeki bu çalışma serisi, Eski Antlaşma'yı kolay anlamanızı ve onu okumaktan büyük bir zevk duymanızı sağlayacaktır. Ve Kutsal Yazı sayesinde hayatınızda sonsuz ruhsal yararlar göreceksiniz!

[Q](#) İbrani dizinine göre Eski Antlaşma bölümleri şu şekilde sıralanır:

a) KUTSAL YASA (“TORA”): Musa'nın beş kitabı,

b) PEYGAMBERLER (“NEVİİM”): İlk Peyg. (Yşu – 2Kr) ve Son Peyg. (Yşa – Mal),

c) YAZILAR (“KETUBİM”): Şiir Kitapları (Eyü – Sül), Tomarlar (Ezg, Rut, YM, Vai, Est) ve Tarihler (Dan, Ezr-Neh ve Tarihler).

[Q](#) İsa'dan 200 yıl önce, Büyük İskender döneminde bütün imparatorluğa yayılan Yunan kültürünün etkisiyle, Eski Antlaşma Grekçe'ye çevrildi. “Septuagint” ismini alan bu çeviride Musa'nın bölümlerine “Pentateuch” (Pentatok) başlığı verilmişti.

[Q](#) “Septuagint” tercümesinde Yaratılış bölümüne “Genesis” başlığı verilmişti.

[Q](#) Batılı araştırmacılar bu kaynakları belirtmek için Avrupa dillerindeki isimlerin baş harflerini kullanırlar. Örneğin: Yahve için Yehova'nın (Jehova) baş harfi olan “J”, Tesniye için “Deuteronomy”nin “D”, Kâhinler için “Sacerdot”un “S” harfini kullanırlar.

0 İbranicede 'nesil' kelimesi 'oluşum' anlamında da kullanılır (Örn.2:4).

0 Tufan öncesi dünyada "Tanrı'nın çocukları"nın (kötü ruhlar: bkz. Yah.6-7) insan kızlarıyla kurdukları fiziksel ilişkilerin sonucunda doğan yiğitler ve devlerden, eski uygarlıklarda mitolojik inançlara yol açan silik bir hatıra kaldı.

0 Tanrı'ya ibadet etmek yerine ASTROLOJİYE dayalı Babil dinini geliştirirler. Babil kulesi bunun simgesidir (11:1-6). Putperest dinler bu şekilde başlar. Babil'in kurucusu olan Nemrud "Tanrı'ya karşı duran güçlü avcı" olarak bilinir (10:9), kendini koruyucu Tanrı ilan eder. **Babil**, Kutsal Kitap boyunca **sahte dinin simgesidir!**

0 Her derste çalışılan Kutsal Kitap bölümü ile ilgili referanslar, başında, bölümün kısaltması konulmadan verilecektir. Örneğin: (Yar.1:1) için (1:1) olacaktır.

0 Yaratılış bilimin terminolojisiyle anlatılmasa da açıklanan olaylar GERÇEKTİR. YARATILIŞ bölümünün amacı, bize dünyanın oluşumu hakkında bilimsel bir anlatım sunmak değil, Tanrı'nın mutlak egemenliği, yaratıcılığı ve tasarısını açıklamaktır.

0 Günahın özü sadece kötülüğü bilmek (tecrübe etmek) değil, Tanrı'dan kaynaklanmayan her 'iyilik' de günahtır: Çünkü Tanrı, "İYİLİĞİ ve KÖTÜLÜĞÜ bilme ağacından yemeyeceksin" dedi (2:17). Neyi yaptığımızdan çok, bunu kimin için yaptığımız önemlidir!

0 Tanrı yılanın insanı ayartmasına neden izin verdi? Günah bir hastalık gibidir. Hastalık, mikrobi yok edilerek iyileştirilir. İnsan dış bir etken olmadan günah işleseydi, kendisi "mikrop" olup kurtuluş ümidi olmazdı. Halbuki kötülüğün mikrobi insan değil, Şeytan olduğu için o kesinlikle mahvolacak, insan ise kurtulabilir.

0 "Kendimize bir ad yapalım": Tanrı'nın adına (varlığına) karşı duracak bir birlik oluşturalım demek.

0 "Tanrı'nın Oğlu" unvanı fiziksel değil, manevi bir anlam ifade etmektedir: Yani, 'beden almış Tanrı'nın Diri Sözü.'

0 Tanrı, Mesih aracılığıyla Kendisine inananları birer çocuk gibi kabul etmektedir (Yu1:12-13).

0 İsraililerin Mısır'dan göçü için iki ayrı tarih ileri sürülüyor:

a) İ.Ö. 1445. Bu tarih şu ayetlere dayanarak tespit ediliyor: 1Kr.6:1 (Çıkış Süleyman'ın tapınağından 480 yıl önce gösterilir; yani İ.Ö. 967), Hak.11:26 (Ürdün'ün fethi, Yefte'den 300 yıl önce gösterilir; yani İ.Ö.1100) ve Elç.13:17-20 (Çıkış'tan Samuel'e kadar 300 yılın geçtiği gösterilir).

b) İ.Ö. 1290. Bu tarih ise "II. Ramses"ın yaşamına bağlı olarak tespit ediliyor (1292-1234). Ne var ki 'Ramses' Mısır'da yaygın bir isimdi, tarih konusunda bağlayıcı bir ipucu değildir.

0 Bkz. Çık. 7:14-24.

0 Bkz. Çık. 8:16-19

0 Mısır bütün Kutsal Kitap boyunca, bizi Tanrı yolundan uzaklaştırmak isteyen dünyasal sistemin simgesidir. Çıkış 1-18 İsrail'in, Mısır'dan çıkarılması, Çıkış 19-40 ise, Yasa ve tapınma düzeni aracılığıyla "Mısır'ın (dünya sevgisi), İsrail'in yüreğinden çıkarılmasını, yani halkın kutsallaşmasını anlatıyor (bkz. Gal.6:14).

0 Rab'bin vazgeçmesini, O'nda bir değişkenlik olduğu anlamında yorumlamamak gerek. O'nun birçok kararı şartlıdır. Şartlardan bir tanesi, birinin dua ile aracılık etmesine kadar cezayı sürdürmek olabilir. Nitekim bu durum da öyleydi.

0 'Kâhin' olarak (ya da 'rahip', 'din görevlisi' olarak) Türkçeye çevrilen sözcüğün asıl anlamı, 'kehanette bulunan' değil, 'kurbanlar kesen', 'aracılık eden'dir. Levililer dışında başka oymaktan gelen bir kişi kâhin olamazdı.

0 İbraniler bu bölüme, 'Rab seslendi' anlamına gelen 'vayyikra' ismini vermişti. Böylece Tanrı'nın İsraililere artık tapınaktan seslendiği vurgulanıyordu.

0 Yani 1 Nisan ile 20 Mayıs arasında (Çık.40:17; Say.10:11). Son yirmi gün sayım için kullanıldı (Say. 1:1). Bu yüzden LEVİLİLER, 1 ile 30 Nisan arasında esinlenmiş olmalıdır.

0 Bu yasaklar aslında günümüzde bilimsel olarak önerilen temizlik kurallarıyla son derece uyumludur. Yasaklanan hayvanlar da sağlık açısından en çok mikrop ve parazit taşıyıcı olanlardır.

0 Kefaret: günahı bağışlatan kurban.

Q Ayet 27’de “ismimi İsrail oğullarının üzerine koyacaklar” diyor; yani “varlığım onların arasında olsun” anlamında...

Q Tanrı 40 yıl boyunca son derece sadık bir şekilde “man”ı sağladığı halde, İsraililerin yediği tek şey “man” değildi. Mısır’dan çıkarken yanlarında birçok hayvan götürmüşlerdi (Çık.12:38;17:3), ayrıca yolculuk boyunca daha başka yiyecekler de satın alabiliyorlardı (Tes.2:6-7).

Q Liberal eleştirmenler: Vahyin doğaüstü etkenlerini reddederek yazıların Musa’ya çok sonradan mal edildiğini ileri süren araştırmacılar.

Q Musa bu bölümde putperest inançlara karşılık Tanrı’nın gözle görünen bir şekli olmadığını, ama işleriyle varlığını çok güçlü bir şekilde hissettirdiğini vurgular.

Q Eski Antlaşma’nın tercümesinde, Tanrı’nın öz ismi olan ‘YAHVE’nin geçtiği yerlerde büyük harflerle yazılan ‘RAB’ ifadesi kullanılıyor.

Bu Kitap beğendiniz mi?

Daha fazla ücretsiz e-Kitaplar [Hristiyan Kitaplar.com](http://Hristiyan_Kitaplar.com)'dan [indirebilirsiniz](#).

Carlos Madrigal yazar olarak beğendiniz mi? [Yazarın tüm kitaplar şuradan indirebilirsiniz](#).

[Türkiye'de Kilise Adresleri](#)